

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**PRIMERJALNO PRAVNI VIDIK PRAVICE DO
VEROIZPOVEDI V JAVNEM ŽIVLJENJU**

Katja Šenk

Ljubljana, september 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**PRIMERJALNO PRAVNI VIDIK PRAVICE DO VEROIZPOVEDI V
JAVNEM ŽIVLJENJU**

Kandidatka: Katja Šenk
Številka indeksa: 04036497
Študijski program: univerzitetni študijski program Uprava prva stopnja
Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, september 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Katja Šenk, študentka z vpisno številko 04036497, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Primerjalno pravni vidik pravice do veroizpovedi v javnem življenju.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki Dela FU.

Diplomsko delo je lektorirala: Mojca Jagodic, dipl. nov. (UN).

Ljubljana, 16. 9. 2012

Podpis avtorice:

POVZETEK

Pravica do svobode misli, vesti in vere je verjetno najdragocenejša od vseh človekovih pravic. Ta svoboščina pomeni, da so vsi ljudje zaščiteni pred nasiljem posameznikov in družbenih skupin, pred vsako človeško močjo. Nihče ne sme biti prisiljen ravnati na način, ki je nasproten njegovim lastnim prepričanjem, bodisi zasebno bodisi javno, sam ali v povezavi z drugimi, znotraj določenih omejitev. Naloga države je ustvariti in upoštevati predpise za skupno dobro.

Na podlagi temeljne pravice do verske svobode je bil ustanovljen Urad RS za verske skupnosti, ki ureja razmerje ter določa pravice in dolžnosti verskim skupnostim v Republiki Sloveniji. 2. februarja 2007 pa je bil s strani Državnega zbora RS razglašen Zakon o verski svobodi, ki je nadgradil Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti iz leta 1976.

Z Evropsko unijo smo Evropejci združeni v trudu za mir in blaginjo. Osnovne človekove pravice določajo mednarodni standardi verske svobode, vere ali prepričanja, ki jih mora država brez izjeme spoštovati.

Evropsko sodišče za človekove pravice ima tu zelo pomembno vlogo pri premagovanju starih antagonizmov. Njegova naloga ni samo izgradnja mostov med kulturami. Pomemben je za razvijanje dialoga z različnimi kulturami ter prispeva k napredku, od besed k dejanjem. Varstvo človekovih pravic ni enostransko, zgolj za posamezne interese, ampak gre za skupek posameznih oseb ali skupnosti ter njihovih pravic in dolžnosti.

Ključne besede: verska svoboda, cerkev, država, verstva, verske skupnosti.

SUMMARY

COMPARATIVE LEGAL ASPECTS OF FREEDOM OF RELIGION IN PUBLIC LIFE

The right to freedom of thought, conscience and religion is probably the most valuable of all human rights. This freedom means that all people are protected from violence by individuals and groups prior to any human power. Nobody should be forced to act in a manner that is contrary to their own convictions, whether public or private, alone or in combination, within certain limits. The state's task is to create and follow rules for the common good.

On the basis of this fundamental right to freedom of religion the Office of Republic of Slovenia for Religious Communities has been established, which regulates relations and sets rights and duties for religious communities in the Republic of Slovenia. On the 2nd of February 2007 the Law on Religious Freedom has been declared by the highest government body, National Assembly of Republic of Slovenia. It has upgraded the Law on Legal Status of Religious Communities from the year 1976.

With The European Union, Europeans are united in efforts for peace and prosperity. Basic human rights set out in international standards of religious freedom, religion or belief, which the state must respect, without exception. Here, the European Court of Human Rights has a very important function in overcoming old antagonisms. Its task is not only to build bridges between cultures. It is important to develop dialogue with different cultures and contribute to progress from words to action. Protecting human rights is not one-sided protection, just for individual interests, but a set of individuals or communities and their rights and duties.

Key words: religious freedom, church, country, religion, religious.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY.....	vi
KAZALO.....	vii
KAZALA PONAZORITEV.....	ix
KAZALO PREGLEDNIC.....	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	ix
1 UVOD.....	1
2 KAJ JE RELIGIJA?.....	3
2.1 definicija religije.....	3
3 SVETOVNA VERSTVA.....	5
3.1 Krščanstvo.....	5
3.1.1 Katolištvo.....	5
3.1.2 Pravoslavlje.....	5
3.1.3 Protestantizem.....	5
3.2 Judovstvo.....	6
3.3 Islam.....	7
3.4 Zaratustrstvo.....	7
3.5 Bahajstvo.....	7
3.6 Hinduizem.....	8
3.7 Džaintizem.....	8
3.8 Sikhovstvo.....	9
3.9 Budizem.....	9
3.9.1 Konfucijanstvo.....	9
3.10 Taoizem.....	10
3.11 Šintoizem.....	10
4 ZGODOVINSKI RAZVOJ RAZMERIJ MED RELIGIJO IN DRŽAVO.....	11
5 CERKEV IN NJEN ODNOS DO POLITIČNIH UREDITEV.....	13
6 LOČITEV CERKVE IN DRŽAVE.....	14
7 SVOBODA RELIGIJE IN PREPOVED DISKRIMINACIJE.....	18
7.1 Svoboda religije.....	18
7.2 Prepoved diskriminacije.....	18
8 INSTITUCIONALNA UREDITEV RAZMERIJ MED DRŽAVO IN RELIGIJO.....	20
8.1 Modeli, ki določajo institucionalni odnos države do religioznega.....	20
9 DRŽAVA IN CERKEV V EVROPSKI ZVEZI.....	22
9.1 Sociološko in zgodovinsko ozadje v EU.....	22
9.2 Vrste sistemov.....	23
9.3 Pravo o verstvih v evropski zvezi.....	24
9.4 Mednarodni in evropski standardi varstva svobode veroizpovedi.....	25
9.5 Svet Evrope in pravno varstvo svobode veroizpovedi ali prepričanja na regionalni ravni.....	27
9.6 Uvropska unija in razvoj evropskega prava o verstvih.....	27
9.6.1 Ustavni modeli razmerja med državo in verskimi skupnostmi v evropskih državah.....	28
10 PRIKAZ DEJANSKEGA STANJA V SLOVENIJI.....	30

10.1	Statistični podatki o veroizpovedi in pripadnosti verskim skupnostim	30
10.2	Podatki o registriranih cerkvah in drugih verskih skupnostih.....	31
11	VERSKA SOVOBODA IN VERSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	33
11.1	Ustava in odločbe Ustavnega sodišča.....	33
11.2	Zakonska ureditev.....	33
11.2.1	Sporazumi.....	34
11.3	Položaj verskih skupnosti.....	35
11.3.1	Pravna osebnost.....	35
11.3.2	Vzgojne in izobraževalne ustanove	35
11.3.3	Financiranje	36
11.3.4	Obdavčitev.....	36
11.3.5	Mediji	37
11.3.6	Verska duhovna oskrba v vojski, policiji, zavodih za prestajanje kazni, bolnišnicah in socialnovarstvenih zavodih, ki opravljajo institucionalno varstvo	37
11.3.7	Zakonske zveze	38
11.3.8	Verski prazniki	38
11.4	Urad vlade Republike Slovenije za verske skupnosti	38
11.4.1	Ustanovitev in naloge.....	38
11.4.2	Nediskriminacija na verskem področju	38
11.4.3	Priprava zakona o verski svobodi.....	39
11.4.4	Srečanja	39
12	VERSKA SVOBODA IN PRAVNI POLOŽAJ CERKVA IN DRUGIH VERSKIH SKUPNOSTI V SLOVENSKI USTAVI IN ODLOČBAH USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE SLOVENIJE	40
12.1	Vodilne odločbe ustavnega sodišča rs, ki obravnavajo omejene temeljne pravice.....	40
12.1.1	Svoboda vesti in svoboda veroizpovedi ter svoboda delovanja verskih skupnosti	40
12.1.2	Verska svoboda in pravica staršev, da vzgajajo in izobražujejo svoje otroke. 41	
12.1.3	Svoboda veroizpovedi in javna šola	42
12.1.4	Svoboda izobraževanja in verske skupnosti	43
12.1.5	Ločitev države in verskih skupnosti.....	44
13	ZAKLJUČEK.....	46
	LITERATURA IN VIRI	48

KAZALA PONAZORITEV

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Krščanske skupnosti (v mio)	6
Preglednica 2: Judovsko prebivalstvo po celinah leta 2004	7
Preglednica 3: Statistični podatki v državah članicah Evropske zveze.....	22
Preglednica 4: Prebivalstvo po veroizpovedi, Slovenija, popisa 1991 in 2002.....	31
Preglednica 5: Podatki iz registra cerkva in drugih verskih skupnosti v RS	32

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ES	Evropska skupnost
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EU	Evropska unija
MPDPP	Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah
OVSE	Organizacija za varovanje in sodelovanje v Evropi
PEZ	Pogodba o Evropski zvezi
SDČP	Splošna deklaracija o človekovih pravicah
SE	Svet Evrope
ZN	Združeni narodi
ZPPVS	Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v RS
ZVS	Zakon o verski svobodi

1 UVOD

Vrednostnih načel in nazorskih usmeritev si posamezniki ne zamišljajo sami, ampak se razvijajo v povezanosti institucij, ki obsegajo medgeneracijska spoznanja, možne poglede in razlage posameznikovega obstoja, ki jih prek jezika in načinov obnašanja posredujejo naprej, prek organizacije in osebnega zastopanja utrjujejo in zagotavljajo njihov razvoj. Vlogo posrednika in prenašalca tistim, ki iščejo dokončne resnice v transcendentnem, prevzemajo verske skupnosti. Teh zato ni mogoče šteti le za skupek posameznikov, ki so v določenem trenutku njeni člani, ampak so nepogrešljiv institucionalni temelj, na katerem posameznik gradi svoje religiozno prepričanje (Šturm, 2004, str. 39).

Religija je bila del človeškega življenja v vseh obdobjih obstoja. Imela je močan vpliv tako na posameznika kot tudi na družbo. Vanjo so verjeli, delali v skladu z verskimi dogmami in normami. Delovanje cerkve in države imata skupno vodilo služenja ljudem že od samega začetka. Med obema institucijama mora biti vzpostavljeno sožitje, saj je le tako možna medsebojna povezanost. Vendar pa, kot kaže zgodovina, so bili ti odnosi podvrženi različnim političnim pogledom, prišlo je do nasprotij, kar je mnogokrat pripeljalo do vojn in hudodelstva. Torej so se institucije, ki so častile religijo, svoje moči zavedale ter jo tudi izkoriščale. Tudi danes v nekaterih delih sveta nasprotja v religiji povzročajo nasilje.

Med najpomembnejšimi dokumenti za priznavanje verske svobode kot univerzalno priznane človekove pravice je Splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948, kjer v 18. členu piše da, (1) ima vsakdo pravico do svobode misli, vesti in religije. Ta pravica obsega tudi svobodo imeti ali sprejeti religijo ali svetovni nazor po svoji izbiri in svojo religijo ali svetovni nazor svobodno izražati samostojno ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, z bogoslužjem, spoštovanjem religioznih običajev, njihovim izvrševanjem in poukom. (2) Nihče ne sme biti izpostavljen prisili, ki bi posegala v njegovo svobodo imeti ali sprejeti religijo ali svetovni nazor po svoji izbiri. (3) Omejitve svobode izražanja religije ali svetovnega nazora so dopustne le, če so določene z zakonom in potrebne zaradi varstva javne varnosti, reda zdravja, morale ali temeljnih pravic drugih. (4) Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale pravico staršev oziroma skrbnika, da svojim otrokom zagotavljajo religiozno in moralno vzgojo v skladu z lastnimi prepričanji.

V diplomski nalogi sem obravnavala svetovna verstva, vpliv svobode veroizpovedi na druge pravice ter primerjavo ustavnih modelov razmerja med državo in verskimi skupnostmi v Sloveniji in drugih evropskih državah. Za to temo sem se odločila, ker je tako blizu in tako življenjska, pa vendarle o tem zelo malo vemo. Teoretične podatke sem pridobila z uporabo opisne (deskriptivne) metode ter s študijem domače in tuje literature. Diplomsko delo sem razdelila na 13 poglavij, in sicer na uvod, definicijo religije, svetovna verstva, zgodovinski razvoj ter politično ureditev in njen odnos do cerkve, prepoved diskriminacije, institucionalno ureditev razmerij med državo in cerkvijo, ureditev v evropski zvezi, dejansko stanje v Sloveniji, verske skupnosti v Republiki Sloveniji, pravni položaj

cerkva v odločbah Ustavnega sodišča Republike Slovenije in zaključek.

V uvodu sem predstavila celoten potek diplomske naloge. V drugem poglavju sem opisala definicijo religije, v tretjem poglavju sem predstavila 12 najobširnejših svetovnih religij in jih na kratko predstavila. V četrtem poglavju sem opisala zgodovinski razvoj razmerja med religijo in državo. Naslednje poglavje opisuje razmerje cerkva do političnih ureditev, sedmo poglavje pa svobodo religije in prepoved diskriminacije. V osmem poglavju je opisana institucionalna ureditev razmerja med državo in religijo ter njihovi modeli. V nadaljevanju je predstavljeno razmerje države in cerkve v evropski zvezi, v desetem poglavju pa še razmere v Sloveniji. Enajsto poglavje govori o verski svobodi in verskih skupnostih v Sloveniji. Nazadnje je v diplomskem delu predstavljen še položaj v Ustavi in odločbah Ustavnega sodišča Republike Slovenije. Trinajsto poglavje je zaključek diplomske naloge, ki vsebuje dejstva in ugotovitve diplomskega dela.

2 KAJ JE RELIGIJA?

Z besedo religija navadno označujemo verovanja, ravnanja in družbene institucije, ki se kakorkoli dotikajo razglabljanj o nastanku, koncu in pomenu vesolja. Kaj se zgodi po smrti; obstoj in želje mogočnih, nevidnih bitij, kakršna so duhovi, predniki, angeli, demoni in bogovi ter kako vse to določa človekovo ravnanje in življenje.

Religija je povezana z nevidnim, neizkustvenim svetom, ki je onkraj človekovega zaznavnega sveta. Religija je stvar osebnega verovanja, ki ji z razumom nikoli ne moremo prodreti do dna. Povezana je z najbolj intimnim in najbolj skritim delom človeka, z delom, ki ga ni mogoče opisati z besedami ali vizualno izraziti. Religija se ne ukvarja z zunanjim svetom, ampak z notranjimi odnosi. Vsebuje smisel in cilj življenja, ni samo odnos do boga ali bogov.

Postavlja neka pravila, po katerih bi se morali ljudje ravnati. Vsebuje vse odgovore na bistvena vprašanja, ki so včasih pestila človeka in bila podana na razumljiv način, da bi bili odgovori razumljivi za vse ljudi; ponavadi v obliki zgodbe z naukom.

Poznavanje cilja pomeni tudi dolžnost, da ga dosežemo. V krščanstvu je to Božje kraljestvo, v budizmu Nirvana ... Cilj ni materialne oblike, ampak se nanaša na življenje po smrti, življenje v duhu. Vsaka religija ima nek moralni kodeks, ki govori o dolžnostih človeka, skozi katere dosega moralno popolnost ter se vzporedno sooča s svojimi pomanjkljivostmi. Človek mora sam priti do notranjega boja med dobrim in zlim, s svojo voljo, v katerega se ne more nihče mešati. Sami se moramo boriti in sami zmagati.

Karl Marx je pojmoval religijo kot pomirjevalo, ki mrtviči občutek trpljenja in odtujenosti, hkrati pa preperečuje, da bi karkoli storili glede svoje življenjske usode, saj naj bi bilo na koncu odgovorno bitje, ki biva zunaj zgodovine.

Emile Durkheim pravi, da verovanja omogočijo vanje vključenim posameznikom, da izoblikujejo skupnostno, socialno identiteto.

Sigmund Freud je primerjal religiozna ravnanja z vlogo sanj, ki pomagajo ljudem sproščati antisocialne strahove na način, ki ne ogroža njihovega mesta v skupini (Povzeto po: LANGLEY, 1993).

2.1 DEFINICIJA RELIGIJE

Kot ključni element religije oziroma prepričanja opredelitve poudarjajo bodisi povezavo s transcendentnim, duhovnim, nadnaravnim bodisi njun vseobsežni pomen, ki usmerja posameznikovo dejanje in odločanje v posamezni življenjski situaciji (Šturm, 2000, str. 35).

Iz pripravljanih gradiv k Splošni deklaraciji izhaja soglasje o tem, da religija obsega teistična, ateistična in neteistična prepričanja, izključena pa so na primer: politična, filozofska, zgodovinska, znanstvena in estetska prepričanja (Šturm, 2000, str. 35).

Modelni zakon religijo opredeljuje kot osebno zavezo in služenje enemu ali več bitjem ali duhovnim vodjem s častečo predanostjo, kot sistem prepričanja, vere ali bogoslužja, kot služenje božjemu ali kot sveto prepričanje, obred oziroma prakso tradicionalnih kultur (Šturm, 2000, str. 35).

Prepričanje, ki mora biti vezano na določeno nadčasovno avtoriteto, in ravnanja, ki jih ta prepričanja terjajo ali ki so del običajne prakse neke skupine, so preverljiva in omogočajo preprečevanje zlorab. Kljub temu pa bi moral pri odločanju o tem, kaj je religija, biti odločilen pogled vernika. Zunanosti, kot na primer čas delovanja neke religije, njena družbena vrednost, politični elementi, število pripadnikov, zahteve, ki jih nalaga pripadnikom in skladnost prakse med posameznimi pripadniki, lahko pomagajo pri ugotavljanju, ali je zahteva po izjemnem obravnavanju religioznega ali ne. Ključno vprašanje, zaradi katerega je definicija religije sploh potrebna, pa je, ali je posameznikovo prepričanje pristno, iskreno (Šturm, 2000, str. 35).

3 SVETOVNA VERSTVA

3.1 KRŠČANSTVO

Krščanstvo obsega približno 2,1 milijarde privržencev in je največje svetovno verstvo. Nastalo je v 1. polovici 1. stoletja po našem štetju v Galileji v sedanjem Izraelu, sedaj pa je razširjeno po vsem svetu. Ustanovitelj krščanstva naj bi bil Jezus Nazarečan, imenovan Jezus Kristus.

Začetno obdobje krščanstva so zaznamovali spori o Jezusovi človeški in božji naravi, saj krščanstvo temelji na čaščenju Jezusa Kristusa kot božjega sina, edinega samorazodetja boga človeštvu.

Veliko težav v krščanstvu izvira iz notranjih moralnih sporov, kar zmanjšuje njegov vpliv: homoseksualci v cerkvenih službah, posvečevanje žensk v cerkveno duhovništvo, sklepanje istospolnih zakonskih zvez, splav ...

Krščanstvo se deli na tri dele:

3.1.1 KATOLIŠTVO

Obsega Rimskokatoliško Cerkev in katoliške Cerkve vzhodnega obreda. Vodi jo rimski papež. Verujejo v sedem zakramentov, s pomočjo katerih verniki prejemajo Božjo milost.

3.1.2 PRAVOSLAVJE

Od katolištva se je ločilo po vzhodnem razkolu leta 1054 in je razširjeno predvsem v Vzhodni Evropi in Bližnjem vzhodu. Deli se na Vzhodne pravoslavne Cerkve ter Orientalne (stare) pravoslavne Cerkve. Za Pravoslavno Cerkev je značilno, da nima enotnega poglavarja, kot je papež pri katolikih, pač pa o vseh pomembnejših zadevah odloča zbor škofov na t. i. koncilih. Vsaka državna ali narodna cerkev je samostojna in ima svojega patriarha, ki je njen poglavar. Pravoslavni duhovniki ne poznajo celibata (lahko se poročijo, imajo družino), saj se Pravoslavna Cerkev strogo drži svetopisemskega nauka (apostoli kot nasledniki Jezusovega nauka so lahko imeli družine).

3.1.3 PROTESTANTIZEM

Je krščansko gibanje, ki priznava Sveto pismo za edino avtoriteto in se je v času reformacije v srednji do pozni renesansi v Evropi odcepilo od rimskokatoliške cerkve. Najpomembnejše zahteve protestantov so nepriznavanje papeža, neposredni stik med verniki in bogom, proti celibatu, proti spovedi, proti čaščenju svetnikov, za odpravo samostanov, zahteva za opravljanje bogoslužja v ljudskem jeziku, ne v latinščini, zahteva

po prevodu biblije, proti izkoriščanju preprostih ljudi, na račun katerih se katoliška Cerkev bogati, zahteva proti prodaji odpustkov, proti gradnji bogatih katoliških cerkva.

Preglednica 1: Krščanske skupnosti (v mio)

	1990	2000	2010
AFRIKA	277	360	475
AZIJA	249	313	373
EVROPA	550	560	556
LATINSKA AMERIKA	409	481	543
OCEANIJA	22	25	28
SEVERNA AMERIKA	240	261	271
SKUPAJ	1747	2000	2246

Vir: Verstva sveta (2009).

3.2 JUDOVSTVO

Judovstvo je religija judovskega ljudstva. Hkrati pa je to tudi njegova zgodovina, kultura, način življenja. To je prva religija, ki je priznala edinega boga. Temelji na besedilih hebrejskega Svetega pisma. Po vsem svetu ima približno 14 milijonov privržencev. Judje verujejo, da je Bog sklenil zavezo z očakom Abrahamom in ta dogodek označuje začetek judovske vere. Nastala naj bi na Bližnjem vzhodu na območju sedanjega Izraela in v soseščini, približno v 3. tisočletju pred našim štetjem.

Ortodoksni Judje

Ortodoksni Judje so tradicionalisti. Sodijo k Hasidijskemu judovstvu, ki se je začelo v vzhodni Evropi. Zelo so študirani in učeni ter verjamejo v zgodovinsko resničnost hebrejske Biblije. Večina Hasidijskih Judov živi v državah vzhodne Evrope, Severni Ameriki in Izraelu. Skrajno ortodoksni judje zagovarjajo popolno ločitev judovstva od modernosti.

Konzervativni Judje

Tudi oni verjamejo v tradicionalne judovske vrednote, vendar so bolj odprti za moderni način vsakdanjega življenja. Pri čaščenju v sinagogi uporabljajo manj hebrejščine in nosijo oblačila, po katerih se ne razlikujejo od Nejudov. Poskušajo si razlagati svojo vero v duhu sodobnih vrednot. V Severni Ameriki in v Evropi je veliko konzervativnih Judov.

Reformirani Judje

Reformirani Judje jemljejo Biblijo zelo resno, vendar jih večina vsaj deloma ne verjame napisanemu. Pri obredih v sinagogi redko uporabljajo hebrejščino in upoštevajo samo nekatere izmed praznikov. Večina reformiranih Judov živi v Evropi in Severni Ameriki.

Preglednica 2: Judovsko prebivalstvo po celinah leta 2004

AFRIKA	87.900
AZIJA	5.047.300
EVROPA	1.577.000
S. AMERIKA	6.114.500
J. AMERIKA	365.500
OCEANIJA	103.000
SKUPAJ	13.295.200

Vir: Verstva sveta (2009).

3.3 ISLAM

Beseda islam pomeni poslušnost in mir s predanostjo Alahovi (božji) volji. Pripadniki islama se imenujejo muslimani, kar pomeni pokorni. Po vsem svetu ima islam približno 1,5 milijarde privržencev in predstavlja drugo največje svetovno verstvo. Muslimani verjamejo, da je prerok Mohamed prejel Alahovo razodetje v obliki besed Korana. Sestavljen je bil v arabščini in velja za najbolj sveto in edino, kar naj bi uporabljali.

Islam je nastal na območju sedanje Savdske Arabije in v soseščini približno 610–630 po našem štetju. Sedaj je razširjen po vsem svetu. Večina muslimanov je v Aziji, na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki.

Izraz »islamofobija« se je razširil po 11. septembru 2001, ko so teroristi, rekoč, da delujejo v imenu islama, pognali potniški letali v nebotičnika v New Yorku.

3.4 ZARATUSTRSTVO

Po Zaratustru je bil svet prvotno popoln, pozneje je postal bojišče za spopad med silami dobrega in zla. Bog (Ahura Mazda, imenovan tudi Ormuzd) je izvor vsega dobrega, medtem ko prihaja zlo od uničevalnega duha (Angra Mainju). Ljudje se morajo odločiti med dobrim in zlom. Tisti, ki živijo dobro in preprosto, bodo prišli v nebesa in se združili z Bogom; tisti, ki bodo izbrali zlo, bodo prišli v pekel. Zaratustra je predvideval, da se bo nekoč ta boj končal in svet bo postal ponovno popoln.

Zaratustrstvo ima približno 200.000 privržencev. Ustanovitelj naj bi bil modrec Zaratustra, ki je živel približno 1200 pred našim štetjem na ozemlju sedanjega Irana. Religija je nastala v stari Perziji med Indoircanci, z izseljevanjem pa se je razširilo v Indijo.

3.5 BAHAJSTVO

Bahajstvo je religija, ki ima svoj začetek v Perziji (sedanji Iran). V 19. stoletju naj bi jo osnoval iranski izgnanec. Ta naj bi bil Bahauallah, kar pomeni "božja slava". Za bahaiste je

zadnji in najpomembnejši v vrsti prerokov, ki vključujejo Adama, Mojzesa, Krišno, Budo, Zaratustra, Kristusa in Mohameda. Skozi njih bahajci vidijo vero kot proces učenja, tako se človeštvo ves čas razvija.

Bahajski nauk govori o treh Enotnostih: enotnost med ljudmi, enotnost boga in enotnost njegovih prerokov.

Bahauallah se je imel za rešenika in veroval v božjo voljo, da bi s svojimi nasledniki združil človeštvo z uskladitvijo vseh svetovnih ver. Na svetu bi nastalo novo obdobje, ki bi prineslo mir in pravico ter odpravilo verske in rasne predsodke.

Najsvetejša knjiga vsebuje Bahauallahove zakone in obravnava vse vidike vedenja v zasebnem in javnem življenju. Bahaistični zakoni zahtevajo obvezno molitev, post in izogibanje alkoholu.

3.6 HINDUIZEM

Hinduizem je najstarejša religija, ki izvira iz leta 2500 pred našim štetjem, nastal naj bi na indijski podcelini in ima skoraj milijardo privržencev po vsem svetu, zato velja za 3. največje svetovno verstvo. Hinduizem je zelo raznolika vera, ki se je razvijala zelo dolgo časa, zato tudi nima enega samega ustanovitelja. Veliko je učiteljev in smeri hinduistične misli.

Častijo veliko bogov in boginj, med bolj znanimi je Krishna. Številne zgodbe poudarjajo njegovo nagajivo naravo v mladosti, posebno, ko je bil kravji pastir. Krishnova najljubša kravja pastirica se je imenovala Radha. Zgodba o njuni ljubezni je vzor vernikom, kako naj se predajajo svojemu bogu. Po hindujskem verovanju so krave svete in jih človek ne sme ubijati za hrano.

3.7 DŽAINTIZEM

Najbolj pomembna osebnost v zgodovini džaintizma je bil Mahavira, ki je živel v Indiji v 6. stoletju pred našim štetjem, in naj bi bil njegov ustanovitelj. Ima od 4 do 6 milijonov privržencev po vsem svetu, velika večina jih je v Indiji.

Džaintisti imajo v svojem verovanju marsikaj skupnega s hindujci in budisti. Verujejo v karmo in ponovno rojstvo ter iščejo osvoboditev iz kroga življenja. Pripadniki džaintizma iščejo osvoboditev s tem, da izkazujejo največje spoštovanje vsem oblikam življenja in ne škodujejo nobenemu živemu bitju.

Džaintisti so strogi vegetarijanci in ne uživajo niti korenovk, ker rastlina odmre, če se izpuli koren. Džaintizem uči, naj imajo ljudje kolikor mogoče malo lastnine, saj sreča nikoli ne izvira iz materialnih dobrin.

3.8 SIKHOVSTVO

Sikhovstvo je ustanovil Guru Nanak pred približno 500 leti ter zato sodi med najmlajše uveljavljene religije na svetu. Ko se je Nanaku bližala smrt, je med privrženci izbral svojega naslednika. Sikhovsko vero si je skoraj 200 let nepretrgano predajala veriga gurujev. Danes je na svetu približno 23 milijonov sikhov, približno 80 % jih živi v Pandžabu v Indiji.

Sikhi verujejo v enega Boga, ki ga častijo s poštenim življenjem in skrbijo za sočloveka. Pri molitvi ne uporabljajo verskih podob, saj bi jih lahko zavedle v praznoverje. Živeti želijo disciplinirano in opravljati dejavnosti, ki koristijo družbi. Ne smejo kaditi in piti alkohola. Verni sikhi začnejo vsako jutro ob zori z umivanjem in premišljevanjem o naukih gurujev.

3.9 BUDIZEM

Budizem je nastal v Indiji, v 6. ali 5. stoletju pred našim štetjem, ustanovitelj je Sidharta Gajtoma – Buda. Kasneje se je začel širiti proti vzhodu in se uveljavil tudi na Kitajskem, Japonskem in v Indoneziji. Danes ima približno 350 milijonov privržencev.

Večina budistov meni, da je meditacija bistvena za doseg nirvane. Med meditacijo se z raziskovanjem svojega bistva doseže razumevanje Budovega nauka. Meditacija pogosto vključuje osredotočenje na misel o minljivosti in spreminjanju. Mnogo budistov misli, da je lahko skoraj vsaka stvar primerna za osredotočanje pri meditaciji in pravijo, da je treba vsakodnevne opravke delati skrbno. To pomeni, da se morajo ljudje osredotočiti na sedanji trenutek in ne smejo dovoliti, da bi jih zmedle druge moteče misli.

V preteklosti je bil odnos budizma do položaja žensk dvojen. Na eni strani so veljale za motnjo, na drugi pa za bitja, ki so zmožna doseči prav takšno duhovno razsvetljenje kakor moški, čeprav imajo nune nižji položaj kot menihi.

3.9.1 KONFUCIJANSTVO

Konfucijanstvo uvrščajo med kitajske tradicionalne religije. Skupaj ima okrog 394 milijonov privržencev, čistih konfucijancev pa je približno 6 milijonov. Ustanovitelj je Konfucij, ki je živel okoli 552–479 pred našim štetjem. Konfucijanstvo je nastalo na Kitajskem, v 6. stoletju pred našim štetjem, razširilo se je tudi v Vietnam, Korejo, Japonsko in Singapur.

Včasih pravijo, da konfucianizem ni vera, ker daje več poudarka temu, da je treba postati dober državljan kot pa duhovnosti. Vendar je Konfucij rekel: "Nebesa so izvor kreposti, ki je v meni." Nebesa je videl kot nekakšno vrhovno bitje. Konfucijevi nasledniki so razvijali njegove nauke, ki so polagoma prevzemali sestavine budizma in taoizma.

3.10 TAOIZEM

Taoizem je stara kitajska religija, ki je vzniknila po Konfucijevi smrti. Taoistov je približno 2,5 milijona. Taoizem je nastal na Kitajskem med 6. in 4. stoletjem pred našim štetjem in je še zdaj zasidran skoraj samo med Kitajci. Ustanovitelja naj bi bila misleca Lao Zi ter Zhuang Zi.

Cilj taoistov je združitev s "potjo", osvoboditev in uvrstitev med nesmrtni. Tao se nenehno giblje, zato se mora taoist naučiti prilagajanja temu večno spreminjajočemu se toku življenja in prodreti v njegovo skrivnost. Način, kako se naučimo "slediti toku", je meditacija.

3.11 ŠINTOIZEM

Šintoizem je izvirna japonska religija. Vseh privržencev je okoli 100 milijonov, med vernike pa jih je možno prišteti le 4 milijone.

Ustanovitelj šintoizma ni znan, nastal je iz animističnih virov pred začetkom zapisovanja. Uveljavlja se od 6. stoletja po našem štetju, skoraj izključno je omejen na Japonsko.

Ta religija temelji na verovanju, da obstajajo v naravi nadnaravne sile, denimo v drevesih, vetru, kamnu, živalih in ljudeh, tudi mrtvih. Te sile ali bogovi se imenujejo kami (Povzeto po: O'CALLAGHAN, 2001).

4 ZGODOVINSKI RAZVOJ RAZMERIJ MED RELIGIJO IN DRŽAVO

Tako kot druge človekove pravice in temeljne svoboščine je tudi svoboda religije plod razsvetljenskih idej o svobodnem posamezniku, ki so pravzaprav svetopisemskega izvora. Človek je subjekt v razmerju do Boga. On je tisti, ki mu Bog daje svobodo ravnanja. Naravno pravo in razsvetljenstvo sta Boga nadomestila z državo (Šturm, 2000, str. 20).

Reformacija v prvi polovici 16. stoletja je vodila k cepitvi krščanske veroizpovedi. Augsburški mir, sklenjen leta 1555 med nemškim cesarjem in stanovi, je protestante izenačil s katoliki, vse ostale veroizpovedi so ostale brez pravic. Naslovnik svobode religije takrat ni bil posameznik, ampak stanovi. Torej je bila vera deželnega gospoda enaka veri podložnikov. Westfalski mir, ki je bil sklenjen 1648, njegove določbe so tudi prvi mednarodnopravni dokument o varstvu svobode, je priznal reformatorje ter dal pravico posameznikom, ki niso verovali v isto vero kot deželni gospod, da se izselijo. Če se niso izselili, je moral deželni gospod njihovo verovanje tolerirati. Kasneje so lahko verske obrede izvrševali po več družin skupaj. Pravici vsakogar, da veruje, kot želi, je bil dodan nov element – pravica ravnati v skladu s svojim religioznim prepričanjem. Vendar pa je bilo oboje omejeno samo na pripadnike priznanih veroizpovedi (Šturm, 2000, str. 21).

Stoletje kasneje so se države zavedle, da so prisiljene biti tolerantne, če želijo ohraniti in zagotoviti mir med posamezniki. Nemške dežele so ga sklenile s tolerančnimi razglasi, Francija in trinajst ameriških držav pa z deklaracijami o človekovih pravicah. Ostale dežele so sledile po kulturni vojni. Splošno deželno pravo Prusije iz leta 1794 je uzakonilo že uveljavljeno prakso toleriranja ne le priznanih veroizpovedi, ampak tudi sekt. Tako je bila zagotovljena svoboda vere in vesti vsakomur. Individualno svobodo religije sta že vsebovala tudi oba prva kataloga človekovih pravic in temeljnih svoboščin na svetu. Na mednarodni ravni je bila svoboda religije razglašena takoj po drugi svetovni vojni (Šturm, 2000, str. 21).

18. člen Splošne deklaracije Združenih narodov o človekovih pravicah iz leta 1948 zagotavlja vsakomur pravico do svobode misli, vesti in religije. Ta pravica obsega svobodo imeti ali sprejeti religijo ali svetovni nazor po svoji izbiri ter svojo religijo ali svetovni nazor svobodno izražati samostojno ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, z bogoslužjem, spoštovanjem religioznih običajev, njihovim izvrševanjem in poukom. Po tej določbi sta se zgledovala tako mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah leta 1966, kot tudi Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin leta 1950 (Šturm, 2000, str. 21).

V obdobju modernizacije, v 2. polovici 20. stoletja, je bilo v družbi opaziti zmanjševanje vpliva in pomembnosti religije. Cerkev na ljudi ne vpliva več tako močno, da bi jih imela v oblasti in tako vplivala na celotno družbo. Na družbo se ne gleda le s cerkvenega, ampak

z več vidikov, npr. izobraževanja, znanosti, ekonomije. Ob današnjem razvoju znanosti, ki pojasnjuje veliko nejasnih stvari, religijski nauki in razlage izgubljajo pomen. Tudi cerkvene institucije se spreminjajo ter so bolj tržno in moderno organizirane, saj je vedno manj obiska v cerkvi, manj je porok, krstov, ne upošteva se cerkvenih naukov o življenju, država in šolstvo sta ločena od cerkve. Ljudje so vedno bolj samostojni, tako da v prelomnih trenutkih ob sebi ne potrebujejo religije. Religioznost se obdrži le pri skupinah, ki nimajo bistvenega vpliva na gospodarsko in politično sfero (kmetje, upokojenci ...).

5 CERKEV IN NJEN ODNOS DO POLITIČNIH UREDITEV

Odnosi med Cerkvijo in državo so bili vedno dinamični in hkrati problematični. Državna skupnost, ki navadno razpolaga z močjo, si je vedno znova hotela podrediti Cerkev kot moralno silo, ki naj določeno politično skupino ohranja na oblasti. Prevečkrat je šlo zgolj za lastno politično preživetje, tudi za ohranjanje privilegijev, ki jih izvajanje oblasti prinaša. Cerkev se je tako ali drugače upirala takšnim poskusom in za to svojo držo, ki je izhajala iz temeljnega prepričanja Cerkve o temeljnem poslanstvu, velikokrat plačala tudi visoko ceno. Temeljna usmeritev Cerkve, ki jo je vedno znova potrjevala bodisi na concilijih bodisi v drugih dokumentih, je bila namreč, da želi imeti sicer dobre odnose s konkretno državno in politično skupnostjo, vendar pa tudi, da mora ohraniti temeljno svobodo za delo za Božje kraljestvo (Šturm, 2000).

Na naših tleh velja enaka dinamika odnosov med Cerkvijo in državo. Cerkev z državo nikoli ni imela idealnih odnosov, da bi se lahko mirno posvečala le svojemu temeljnemu poslanstvu. Vedno si je morala izboriti svoj prostor in s tem tudi svojo svobodo, v katero je vstopala država s svojimi zahtevami po podreditvi Cerkve za svoje lastne, predvsem politične interese (Šturm, 2000).

6 LOČITEV CERKVE IN DRŽAVE

Cepitev krščanske vere, do katere je prišlo v poznem srednjem veku in ki je bila eden izmed mejnikov na poti k jamstvu svobode religije, je bila tudi povod za spremembo institucionalne ureditve razmerij med državo in religijo. Verska nasprotja so pokazala, da prevlada svetne oblasti nad posvetno ne ustreza več. Tako ideja o posamezniku kot subjektu svobode, kot tudi ideja o ločitvi religije in države sta krščanskega izvora (Šturm, 2000, str. 22).

Tradicija enosti posvetne in svetne oblasti je bila prvič prekinjena leta 1791. Tedaj je bil sprejet prvi amandma k ameriški ustavi, po katerem kongres ne bo sprejel nobenega zakona, ki bi se nanašal na vzpostavitev kakšne vere ali ki bi se nanašal na prepoved veroizpovedi (»Congress shall make no law respecting an establishment for religion, or prohibiting the free exercise thereof«). Amandma je bil rezultat bojov puritancev zoper ameriško revolucijo in po njej. Religija in njeno izvrševanje sta bili iz sfere države preneseni v sfero družbe (Šturm, 2000, str. 22).

Zahteva po ločitvi religije in države, uporabljena kot geslo francoske revolucije iz leta 1789, je bila rezultat reformacijskih prizadevanj po svobodi cerkve in naravnopravnih idej razsvetljenstva. Moč jim je dala kritika posvetnosti cerkvene hierarhije. Vendar so tako Francija kot nemške dežele v 18. in v 19. stoletju še ohranile državno cerkev. To pa ni zavrlo procesa laizacije države in vzporednega razločevanja med državnim in javnim (Šturm, 2000, str. 23).

Trije procesi laizacije sovpadajo s trojnim pojmovanjem javnega: institucionalna ločitev zadeva pojem javnega kot tistega, kar je povezano z državo; drugi proces se je odvil na ravni, na kateri delujejo posamezniki kot člani družbe in torej kot del javnosti; kot tretje je javno tisto, kar ni zaupno in kjer pomeni sekularizacija privatizacijo religioznega (Kalb in dr., 1996, str. 37–38).

Leta 1905 je bil v Franciji sprejet zakon o ločitvi cerkve in države. Leta 1918 je Nemčija z weimarsko ustavo odpravila državno cerkev.

Pojem laične države je mogoče razumeti v formalnem ali vsebinskem smislu. V prvem pomeni, da v državi ni državne cerkve. Tako v formalnem smislu v Evropi niso laične države Velika Britanija, skandinavske države in države z državno pravoslavno cerkvijo. Po vsebinskem razumevanju je ključno merilo to, da cerkve oziroma verske skupnosti niso povezane z državo kot njen sestavni del in da ne vplivajo na njihove odločitve. Za razmerje med državo in cerkvijo je ključnega pomena soodvisnost med svobodo religije in laičnostjo države (Šturm, 2004, str. 10).

Doktrina pozitivne laičnosti nalaga državi, da vsakomur omogoči izvajanje religije. Če

posameznik živi v državni ustanovi, ki je ne more zapustiti in se udeležiti bogoslužja zunaj nje, mora imeti to možnost znotraj te ustanove. Zaradi tega država zagotavlja in financira duhovno oskrbo povsod, kjer živijo ljudje v ustanovah zaprtega tipa (Šturm, 2000, str. 11).

Cerkev in država sta tako v principu ločeni, vendar na različne načine sodelujeta pri mnogih skupnih projektih moderne socialne države (Šturm, 2004, str. 15–16).

Dejstvo, da religija izvira iz civilne družbe, pomeni le, da se je umaknila iz sfere države, ne pa, da ne bi mogla svobodno delati v sferi družbenega. Religija zato ni zožena na razsežnost notranjega in individualnega. Nujno deluje navzven. Lahko ima lastno organizacijo, oblikuje združenja, izraža svoja stališča, razvija in opravlja raznolike dejavnosti. V smislu, da javno posega v družbeno življenje, je njen značaj javen (Šturm, 2004, str. 15–16).

Državi kot nevtralni državi nič ne preprečuje, da se pri svojih ukrepih o vrednostnih predstavah ne opre na vse tiste, ki so prisotne v življenju, torej tudi na verske vrednostne predstave. Državi je samo prepovedano, da bi se poistovetila z eno od mnogih mnenjskih usmeritev, ki so prisotne v pluralističnem dogajanju (Šturm, 2004, str. 15–16).

Nevtralnost države do religije pomeni, da se država, potem ko se je odvezala raznih verskih funkcij in položajev, nič več ne ukvarja z verskimi potrebami njenih prebivalcev. Ko je religija zagotovljena kot temeljna človekova pravica, je s tem v pravnem pomenu besede umeščena izven obsega države; iz tega so izvzeti le primeri, kadar mora država omejiti izvrševanje pravice do verske svobode zaradi varovanja pravic drugih (Šturm, 2004, str. 15–16).

Ločitev in nevtralnost države v primeru Republike Slovenije ne preprečuje, da ne bi imela s cerkvami in verskimi skupnostmi enakih pozitivnih razmerij in oblik sodelovanja ter skupnih prizadevanj, kot jih ima v tem pogledu z drugimi civilno družbenimi organizacijami, saj verskim skupnostim tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije priznava vlogo »obče koristnih ustanov«, ki opravljajo »pomembno družbeno funkcijo« (Šturm, 2004, str. 15–16).

O modelu ločitve države in religije in o sodelovalnem modelu govorijo teoretiki, ko se odločajo za tisto ureditev, ki v največji možni meri zagotavlja (tako individualno kot institucionalno) svobodo religije. Zgled prvega sta Francija in Združene države Amerike, drugi pa izvira in Nemčije in Avstrije. V državah Vzhodne Evrope po padcu totalitarnega režima sta posnemovalce našla oba (Šturm, 2000, str. 26).

Evropska zgleda, Francija in Nemčija, temeljita na zakonski oziroma ustavni ureditvi iz začetka tega stoletja. Nemčija je kljub odpravi državne cerkve ohranila javni značaj (prevladujočih) verskih skupnosti. Z weimarsko ustavo pa je zagotovila sodelovanje cerkve in države, ki temelji na nevtralnosti, toleranci in enakosti. Ta načela pa so lahko

razumljena tako pozitivno kot negativno (Šturm, 2000, str. 26).

V Franciji so se bile verske skupnosti s proglasitvijo ločitve religije in države prisiljene umakniti ne le iz države, ampak tudi iz sfere javnega, torej je država kot nevtralen prostor, v katerem nobena religija ne zavzema posebnega prostora. To pomeni, da ne dovolijo religijskih razprav v nobeni državni instituciji. Danes sta si ureditvi bližje. Skupni imenovalc je zahteva po religiozni in svetovnonazorski nevtralnosti države (Šturm, 2000, str. 26).

Religiozno in svetovnonazorsko nevtralna država je nepristranska, religije in drugih svetovnih nazorov ne podpira in jih tudi ne ovira. Država ne sme učiti niti zavračati nobene posamične filozofije, ideologije ali morale. Ne sme spodbujati niti prepovedovati nobene doktrine (racionalizma, materializma, liberalizma, marksizma) in ne sme dajati prednosti niti laični morali. Laičnost ne sme postati uradna ideologija, državna morala ali celo državna religija. Posamezniki morajo na tem področju ostati svobodni (Šturm, 2000, str. 27).

Nevtralnost pa ne preprečuje državi, da bi branila oziroma spodbujala skupne vrednote (npr. svobodo, enakost, demokracijo, solidarnost). Če zavzame stališča o vprašanih, ki so moralnega ali celo religioznega izvora (splav, bioetika, evtanazija), še ne pomeni, da bi vsiljevala določeno moralo. Pomeni le, da po demokratični poti sprejema odločitve, potrebne za skupno življenje v družbi. Pri etičnih vprašanih religija seveda ne more vsiljevati svojih pogledov, ima pa pravico, da jih izrazi in jih brani. Država ne sme ignorirati religioznih pogledov na etičnem področju, ampak mora raznolikost pogledov upoštevati pri oblikovanju pravega stališča. To ji ne odvzema laičnosti, ker še vedno ostaja neodvisna od religije (Šturm, 2000, str. 27).

Iz sodne prakse izhaja, da načelo nevtralnosti v nekaterih primerih dopušča, v drugih terja, v tretjih pa prepoveduje religiozne klasifikacije. Nevtralnost terja, da so verske skupnosti deležne enakih splošnih koristi kot druge skupnosti, ki ne temeljijo na religiji.

Med zapovedano, dopustno in prepovedano prilagoditvijo razlikujemo med tremi primeri, v katerih je šlo za dopustnost pojavljanja religije v javnih šolah: molitvijo kot obveznim delom šolskega pouka; prostim časom, namenjenim učencem za obisk verskega pouka; uporabo učilnic za religiozna srečanja izven šolskega pouka. Molitev med šolskim poukom ni dopustna iz več razlogov. Kot prvo, izbira, dana učencem, da se bodisi molitve udeležijo bodisi prostor zapustijo, vključuje, da je molitev veljavni element pravno zapovedanega izobraževanja. To pomeni prenos državne oblasti na religijo. Poleg tega se zgodi tudi obratno, namreč prenos pristojnosti religije na državo. V takem primeru namreč država prevzame nalogo, da izbere molitev. Poleg tega pa noben verjeten razlog, ki bi izviral iz svobode izvrševanja religije ne utemljuje molitve kot sestavnega dela obveznega urnika. Razumna pa je zahteva učencev, da uporabijo za molitev prazno učilnico. Zato je z vidika prepovedi identifikacije dopustno, da šola nameni posameznikom prosti čas za obisk verskega pouka. Vendar pa je vrhovno sodišče razlikovalo med primerom, ko se je verski

pouk izvajal izven šolskega pouka in ko je bil vanj vključen. Za dopustnega je štelo le prvega, ker javna šola s tem ne stori nič drugega kot prilagodi svoj urnik zunanjemu religioznemu pouku (Šturm, 2000, str. 31).

Pravica do javnega izražanja vere pomeni, da posameznik živi svoje versko življenje po lastni izbiri. Država ima pravico do javnega izražanja vere do določene mere omejiti oziroma poseči v njo. Pritožnica je v primeru Arrowsmith proti Združenemu kraljestvu leta 1978 razdeljevala vojakom letake, s katerimi jih je odvrčala od sprejema vojaške dolžnosti na Severnem Irskem. Gospa je pacifistka in je bila prepričana, da razdeljevanje letakov kot dejanje ni manifestacija samega prepričanja. Vendar pa je že komisija poudarila, da vsa mnenja, ideje še ne predstavljajo prepričanja. Gre za religiozno mišljenje, odnos posameznika do vere ter življenja. Gre za njegov pogled na svet, ki ga izoblikuje glede na znanje ki ga ima, ter ga sprejme v svojo zavest.(Kuhelj, 2004, str. 24).

Nasprotja med cerkvijo in državo so se pokazala tudi v zvezi s poroko. Cerkev je bila mnenja, da je zveza med moškim in žensko, ki se želita poročiti, njihova stvar, vsaj, kar se tiče veljavnosti zveze. Učila je, da sta zakonca, ki sta prostovoljno privolila v zakon, vezana do konca življenja. Razveza naj bi bila v nasprotju z božjo voljo. Države so bile zainteresirane predvsem v zvezi s premoženjem in njegovim prenosom, zato so si vzele pravico o ustanovitvi zakona o zakonski zvezi. Vprašanje, ki se je ob tem postavilo, je bilo, ali naj se civilna poroka naloži vsem, ali le tistim, ki niso pripadali nobeni cerkvi. Kar zadeva razvezo, pa naj bi šlo pri civilni poroki za neke vrste pogodbo, ki naj bi temeljila na privolitvi. Torej, če eden izmed zakoncev želi pretrgati to pogodbo, bi moral imeti vso pravico izstopiti iz pogodbe.

7 SVOBODA RELIGIJE IN PREPOVED DISKRIMINACIJE

7.1 SVOBODA RELIGIJE

Sprva je Sodišče verske skupnosti štelo za skupnost verujočih in jim na tej podlagi priznavala pravico do svobode veroizpovedi. Zaradi kritik, da ima svoboda vere tudi svoj kolektivni značaj in da je celotno delovanje verskih skupnosti odvisno od spoštovanja te pravice, pa je Sodišče svoje stališče leta 1979 delno spremenilo (Šturm, 2004, str. 36).

Po stališču v »zadevi x in Scientološka cerkev proti Švedski« je verska skupnost upravičena vložiti pritožbo v imenu svojih članov in je sposobna izvrševati pravice iz 9. člena kot njihova zastopnica (Šturm, 2004, str. 36).

Sodišče je izhajalo iz dejstva, da cerkve in verske skupnosti po tradiciji obstajajo v obliki organiziranih struktur. Verske skupnosti sledijo pravilom, ki so po prepričanju njihovih pripadnikov božanskega izvora. Verski obredi imajo za vernike smisel, če jih vodijo duhovniki, izbrani v skladu s pravili vere. Pravica do svobode veroizpovedi zato ne varuje le sodelovanja v življenju verskih skupnosti kot oblike izražanja vere, ampak varuje tudi avtonomen obstoj verskih skupnosti. Ker so verske skupnosti v demokratični družbi nepogrešljiv sestavni del pluralizma, so po stališču Sodišča celo osrednji predmet varstva 9. člena (svobode veroizpovedi). Brez varovanja organizacijskega vidika življenja v skupnosti namreč ni mogoče varovati tudi drugih vidikov individualne svobode verovanja.

V drugih dveh primerih je Sodišče izreklo še nekaj pomembnih odločitev. Prvič, država določeni verski skupini ni dolžna določiti izbire oblike združevanja znotraj obstoječe zakonske ureditve, saj lahko člani skupine vedno izražajo svoje versko prepričanje, tudi zunaj okvirov zelene strukture. Drugič, posameznik se ne more sklicevati na določbo o svobodi veroizpovedi za upravičevanje dejanja, ki ni v skladu s pravili njegove veroizpovedi ali za spodbijanje stališč, ki jih je zavzela (državna) cerkev, saj sme posameznik ob vsakem času svobodno izstopiti iz take cerkve (Šturm, 2004, str. 36).

7.2 PREPOVED DISKRIMINACIJE

Kako daleč seže prepoved diskriminacije na podlagi religije oziroma koliko je zakonodajalec prost pri nalaganju obveznosti, ki nasprotujejo posameznikovemu religioznemu ali drugemu prepričanju? Vzorčni primer je odsotnost od pouka ob določenih verskih praznikih, nošenje religiozних oblačil (v šoli) in ugovor vesti zoper služenje vojaškega roka (Šturm, 2000, str. 38).

Za kršitev prepovedi diskriminacije gre po Evropski konvenciji o človekovih pravicah v primeru, ko država osebe v podobnih položajih obravnava različno, ne da bi bila za tako razlikovanje podana objektivna in razumna utemeljitev, ali ko država ne razlikuje med

osebami v bistveno različnih položajih, ne da bi imela objektivno in razumno utemeljitev. Evropsko sodišče za človekove pravice torej presoja, ali (ne)razlikovanje zasleduje legitimen cilj in ali obstaja razumno sorazmerje med uporabljenim sredstvom in zasledovanim ciljem (Šturm, 2004, str. 37).

V primeru »Hoffman proti Avstriji« (1993) je Avstrijsko vrhovno sodišče po ločitvi zakonske zveze zavrnilo dodelitev otrok pritožnici, Jehovovi priči. Avstrijsko vrhovno sodišče je pri odločitvi upoštevalo »dobrobit otrok« in se sklicevalo na konkreten primer zavračanja transfuzije krvi s strani Jehovovih prič in na splošno verjetnost, da bi otroci postali »socialno izobčeni«. Odločilo je, da zavrnitev skrbništva matere nad otrokom ni v nasprotju z legitimnim namenom, saj so najpomembnejše pravice otrok in njihovo zdravje. V veliki meri se je sklicevalo na zvezni zakon iz leta 1921 o verskem izobraževanju otrok. Na tej podlagi je avstrijsko sodišče drugače obravnavalo starša glede na versko prepričanje, kar je bilo razvidno iz same obrazložitve sodbe. ESČP pa je odločilo, da je razlikovanje, ki temelji izključno na verskem prepričanju, nedopustno, in da pri razsodbi ni bilo upoštevano razumno razmerje sorazmernosti med uporabljenimi sredstvi in zasledovanim ciljem (Šturm, 2004, str. 37).

Evropsko sodišče in Komisija ne uporabljata terminov bistven in naključen poseg, vendar pa tudi ti dve instanci ne presojata vseh primerov enako strogo. Po ustaljeni formuli svoboda religije ni zagotovljena le tedaj, ko posameznik svoje religiozno prepričanje izraža skupaj z drugimi, v javnosti ali v skupini z enako mislečimi, ampak tudi v zasebnosti in posamič. Oblike izražanja religije so naštetje v 9. členu in vključujejo bogoslužje, druge obrede, poučevanje in običaje. Ni pa varovano vsako ravnanje, motivirano z religioznim ali drugim prepričanjem (Šturm, 2004, str. 37).

Da je zakonska ureditev, ki po trditvah pritožnika posega v njegovo svobodo religije, se uporablja nasploh in na nevtralen način, dopustna, zadostuje, da je razumno utemeljena z enim izmed razlogov iz drugega odstavka 9. člena ali da obstaja alternativna ureditev za osebe, ki bi jih izpolnitev zakonske obveznosti privedla v konflikt vesti (Šturm, 2000, str. 37).

Večina ver daje ljudem smisel bivanja, narekuje nek dobrobit družbe in daje odgovor na več življenjskih vprašanj. Zato je dolžnost EU, da vzpostavlja organiziranost med različnimi verami, ki živijo v Evropi in imajo različno število pripadnikov, različne poglede ter smotre življenja in s tem zagotavlja temeljne pravice do svobode veroizpovedi. Evropsko sodišče za človekove pravice in svoboščine daje državam članicam diskrecijsko pravico, da lahko le ta razsodi na njihovem ozemlju, kjer so prisotne zgodovinske, politične ter narodno različne, a vendarle podobne razmere.

8 INSTITUCIONALNA UREDITEV RAZMERICJ MED DRŽAVO IN RELIGIJO

Raven varstva svobode religije v sodobnih državah je zelo različna. Odvisna je od vrste elementov, med drugim od stabilnosti političnega sistema, narave in zgodovine tradicionalnih razmerij med cerkvijo in državo, stopnje religioznega pluralizma na lokalni ravni, narave prevladujočih religij, njene notranje zaveze svobodi religije in strpnosti ter zgodovine razmerij med religioznimi skupinami. Stopnjo svobode religije v neki družbi odražata dva pokazatelja: koliko država obremenjuje religiozno prepričanje in ravnanje ter v kakšni meri se država identificira z religioznimi institucijami (Šturm, 2000, str. 24).

8.1 MODELI, KI DOLOČAJO INSTITUCIONALNI ODNOS DRŽAVE DO RELIGIOZNEGA

- Države, ki v ustavi ali zakonu priznavajo eno cerkev kot državno, so na primer Velika Britanija, Danska, Norveška in Švedska. Ker ob priznanju državne cerkve jamčijo enakopravno obravnavanje drugih verskih skupnosti, bi jih težko primerjali s teokratskimi državami srednjeveške Evrope ali današnjimi islamskimi državami. Še danes pa nekateri švicarski kantoni ne določajo neke cerkve za državno, ampak za deželno cerkev. Načeloma je sicer zagotovljen enakopraven položaj vseh verskih skupnosti, določeni cerkvi pa je dan poseben položaj. Razlikovanje med verskimi skupnostmi večinoma odraža vlogo, ki jo je neka religija odigrala v zgodovini in tradiciji države (Šturm, 2000, str. 24).
- V sodelovalnem modelu verskim skupnostim ni dan poseben položaj, vendar pa država z njimi na različne načine tesneje sodeluje. Razmerja s cerkvijo so urejena s pogodbami. Država je sicer zavezana k enakopravnemu obravnavanju vseh, vendar pa je to bolj diferencirano kot v sistemu ločitve. Zgled za ta model sta Nemčija in Avstrija, kasneje pa so ga sprejeli še Italija, Španija in Portugalska (Šturm, 2000, str. 24).
- Sistem prilagajanja izhaja iz ločitve med religijo in državo, ohranja pa držo prijazne nevtralnosti do religije. Za razliko od sodelovalnega sistema ne zagotavlja finančne podpore religiji, se ne ukvarja s pomenom neke religije za nacionalno kulturo in ne priznava religioznih simbolov v javnih krajih, dopušča pa davke in praznike (Šturm, 2000, str. 24).
- »Prijaznejši« model ločitve se od prilagoditvenega razlikuje po večji distanci med religijo in državo. Javna podpora religije se mu zdi neprimerna. Prav tako so sporni religiozni simboli na javnih krajih, davčne oprostitve in olajšave. Izjeme od splošnih zakonov, ki temeljijo na religiji, se v modelu ločitve zdijo nedopustno favoriziranje religije. Religiozni pouk v javnih šolah ni dovoljen. Kleriki so izključeni iz javnih funkcij. Čim strožje so zahteve po nevpletenosti religioznega v državno, tem bolj je religija ne le ločena od države, ampak izločena iz javnega življenja. Država ohranja monopol glede določenih oblik izobraževanja in socialnih služb. Za tak sistem je

lahko značilno predpisovanje strogih (= neizpolnljivih) zahtev za ustanovitev zasebnih šol, dobrodelnih in drugih socialnih ustanov. Najbolj sporen je sistem ločitve, v katerem sicer država ne posega v zadeve religiozних skupnosti in religije nasploh, vendar pa jo izključuje iz vseh tistih področij, kjer nastopa sama (Šturm, 2000, str. 25).

- Najbolj skrajno je bila ločitev izvedena v nekdanjih socialističnih evropskih državah. Izhajale so iz znanstveno utemeljene marksistično leninistične ideologije, ki naj bi bila edino sposobna za spoznanje resnice. Zavračale so vse ostale svetovne nazore, vključno z religioznimi (Šturm, 2000, str. 25).

Formula o ločitvi cerkve in države je bila razumljena kot ideološko – politično bojno načelo, ki je služila izločevanju religiozних skupnosti ne le iz države, ampak tudi iz družbe. To se je dogajalo na treh ravneh: institucionalni, osebni in funkcionalni. V institucionalnem smislu je to pomenilo, da državni organi in institucije pri svoji dejavnosti ne dopuščajo religiozних vsebin, oblik, znakov in da nosilci funkcij v verskih skupnostih nimajo prostora v institucionalni zgradbi države. V osebni smislu so bile religiozne osebe izključene z vodilnih položajev in celo celotnih poklicnih vej, češ, da niso usposobljene za opravljanje določenih dejavnosti. V funkcionalnem smislu je načelo ločitve pomenilo laizacijo vseh dejavnosti države in družbe, ki se nanašajo na blaginjo posameznika: socialo, vzgojo, izobraževanje, kulturo, medije, gospodarstvo, politično organiziranost itd. Država je prek posebej za to ustanovljenega organa izvrševala represiven nadzor nad ravnanjem cerkve in njenih članov (Šturm, 2000, str. 25).

9 DRŽAVA IN CERKEV V EVROPSKI ZVEZI

9.1 SOCIOLOŠKO IN ZGODOVINSKO OZADJE V EU

Malo je področij prava, v katerih bi zgodovinska izkušnja, čustvena prežetost in temeljne trditve imele tako neposreden vpliv, kot je to v cerkvenem pravu (ecclesiastical law – s tem izrazom je mišljeno pravo o cerkvi in državi). Raznoličnost cerkvenih pravnih sistemov v Evropski zvezi odraža raznoličnost nacionalnih kultur in identitet (Šturm, 2000, str. 52).

Po drugi strani pa imajo ti različni sistemi skupne korenine v temeljnih izkustvih skupne zgodovine. Vsi sistemi temeljijo na skupnem izročilu krščanstva. Za evropsko pravo, še posebej za cerkveno, velja, da ima svoje korenine v krščanstvu. Ob tem ne smemo pozabiti prispevka, ki sta ga evropski kulturi dala islam in judovstvo. Obe religiji sta pomemben dejavnik v večini držav članic Evropske zveze: obe mora cerkveno pravo ustrezno upoštevati. Nenazadnje je tu še množica manjših verskih skupnosti, pogosto povezanih z večjimi skupnostmi v drugih delih sveta, ki so prav tako sociološki dejavniki v strukturi cerkvenega prava (Šturm, 2000, str. 52).

Statistični podatki v državah članicah Evropske zveze se močno razlikujejo glede na to, na kakšni podlagi je potekala raziskava ter glede na družbeno ozadje; na splošno naj bi bile ocene verodostojne. Tako so bili v Nemčiji najpomembnejši vir statistični podatki o krstih in izstopih iz članstva v cerkvi, v drugih državah pa le podatki o krstih ali pa samoopredelitev vprašanih (Šturm, 2000, str. 52).

Naslednja razpredelnica daje bolj ali manj ustrezen pogled sedanjega položaja:

Preglednica 3: Statistični podatki v državah članicah Evropske zveze

Katoliki	58,40 %
Protestanti	18,40 %
Anglikanci	11,00 %
Grški ortodoksni kristjani	2,70 %
Muslimani	2,00 %
Judje	0,04 %
Ostale veroizpovedi in osebe, ki ne pripadajo veroizpovedim	7,50 %

Vir: Šturm (2000).

Razlike med sistemi cerkvenega prava temeljijo predvsem na menjavajočih se rezultatih reformacije in na verskih vojnah v 16. in 17. stoletju. Posameznih držav, npr. Španije in Portugalske, se ti dogodki skorajda niso dotaknili, zato pa je reformacija skoraj popolnoma prevladala v drugih državah in včasih ustvarila sistem, strogo vezan na obstoj državne cerkve. Spet drugačni, toda nič manj pomembni, so rezultati v državah, kjer je hkrati

sobivalo več veroizpovedi in ki so bile po moči (zastopanosti) približno enake; to velja še zlasti za Nemčijo in Nizozemsko (Šturm, 2000, str. 52).

Večina držav evropskega kontinenta je v 17. in 18. stoletju izkusila absolutistično suverenost državne cerkve. Več držav članic Evropske zveze je na raznih stopnjah in z različnimi posledicami v 19. stoletju sodelovala pri kulturnem boju, katerega rezultati so danes posebej vidni v Franciji (Šturm, 2000, str. 52–53).

9.2 VRSTE SISTEMOV

V Evropski zvezi je možno razlikovati med tremi osnovnimi sistemi cerkvenopravne ureditve. Prvi je sistem državne cerkve (State Church). Zanj je značilna tesna povezanost med državno politično močjo odločanja (power of decision) in obstojem cerkve. Ta sistem imajo v Angliji, Grčiji, na Danskem, Švedskem in na Finskem. Na drugi strani so sistemi, ki temeljijo na strogi ločitvi države in cerkve. Primer tega je Francija z izjemo treh vzhodnih departmajev ter Nizozemska. Tretji sistem načelno predstavlja ločitev države in cerkve ter hkrati priznava veliko skupnih nalog, zaradi izvrševanja katerih sta država in cerkev aktivno povezani. V to skupino spadajo Belgija, Španija, Italija, Avstrija in Portugalska (Šturm, 2000, str. 53).

Kljub vsem raznolikostim se zdi, da med temi sistemi vseeno obstaja neka skupna točka. V nekaterih državah je zgornja proticerkvena in antiklerikalna drža skozi stoletja zbledela in njeni pravni vplivi so bili postopno zmanjšani. Verskim skupnostim je bil dan prostor za delovanje in dopuščena večja svoboda. Religioznost je bila priznana kot pomemben dejavnik in še več – država ustvarja pogoje za izpolnjevanje verskih potreb. Pogosto je to rezultat bolj vsestranskega razumevanja namena temeljnih človekovih pravic. Skladna s tem je pozitivna obveznost skupnosti, da ustvarja predpogoje za izvrševanje človekovih pravic, ki niso več le varovalne pravice proti kršitvam države. In končno je splošno sprejeto, da verske skupnosti, ki jim je socialna država dala splošno podporo, iz nje ne smejo biti izključene in tako zapostavljene (Šturm, 2000, str. 53).

Po drugi strani so navzoča neprikrita gibanja, katerih namen je državnim cerkvam odvzeti njihov status in uvesti sistem ločitve države in cerkve (Šturm, 2000, str. 54).

Opazna je tudi splošna usmeritev k priznanju pravice verskih skupnosti do samoodločanja. Celo v sistemih z močno državnocerkveno tradicijo, kjer pristojnost za končno odločanje o pristno verskih vprašanjih ostaja državnim ustanovam, je verskim skupnostim, ki ne želijo biti subjekt takih odločitev, dana popolna svoboda ustanavljanja, svojih lastnih, neodvisnih skupnosti. Verska svoboda kot posameznikova pravica je danes splošno in popolnoma priznana. Nikjer več ni pravnih določil o tem, kaj posameznik mora in kaj ne sme verovati (Šturm, 2000, str. 54).

9.3 PRAVO O VERSTVIH V EVROPSKI ZVEZI

Versko pravo ima svoj temelj predvsem v načelu verske svobode kot enem od elementov prava Skupnosti (Community law). Nadaljnjo strukturalno načelo je dolžnost Evropske zveze, da ostane nevtralna v vprašanih veroizpovedi in filozofije, da izkazuje strpnost do različnih veroizpovedi in filozofij in da obravnava vse verske skupnosti enakopravno. Varstvo kultur držav članic ter njihove nacionalne identitete po F členu PEZ zahteva posebno pozornost v zvezi s tradicionalno razvitimi instituti cerkvenega prava v državah članicah. Načelo lojalnosti Zveze se izraža v obliki spoštovanja ustavne ureditve držav članic in prepoveduje enostransko izenačitev prava, ki ureja versko tematiko. Načelo subsidiarnosti iz 3. člena končno zahteva zadržanost Evropske zveze glede vprašanj prava o religiji (Šturm, 2000, str. 56–61).

Pravica cerkva do samoodločanja je dobila prvo podporo v načelu verske svobode; priznalo jo je tudi Evropsko sodišče. Skladno s 4. členom Pogodbe o Evropski zvezi (PEZ) Zveza spoštuje temeljne človekove pravice, ki so zagotovljene v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (Konvencija) in kot jih je mogoče izvesti iz skupne ustavne tradicije držav članic kot splošno načelo prava Skupnosti (Šturm, 2000, str. 56–61).

9. člen Konvencije ščiti svobodo veroizpovedi kot posameznikovo pravico ter kot pravico skupnosti. Cerkve in verske skupnosti imajo pravico pritožbe pred organi Konvencije. Ti so dolžni dati pravično odškodnino, če pritožniki trdijo, da so njihove pravice po 9. členu Konvencije kršene. Ta pravica obsega svobodno izpovedovanje vere vernikov v Skupnosti, neodvisnost notranje organizacije skupnosti, pravno ureditev časa službovanja ter bogoslužja. Vse to so po mnenju Skupnosti verske zadeve. Evropska komisija za človekove pravice je potrdila, da 9. člen Konvencije varuje pravico cerkva do organiziranja in izvrševanja obredov, pravico do poučevanja in do opravljanja liturgije (Šturm, 2000, str. 56–61).

Skladno s stalno prakso Evropskega sodišča mora biti kot osnova pri določanju skupne ustavnopravne tradicije uporabljen najvišji standard, veljaven v državi članici, pri tem vrednotenju pa se uporablja primerjalno pravo. Iz tega razloga mora pravo Skupnosti v svojih predpisih v vsakem primeru spoštovati pravico do samoodločanja, upoštevajoč njen največji obstoječi obseg v vsaki državi članici, in varovati svobodo delovanja verskih skupnosti v državi (freedom of action). Če so temeljne in druge varovane pravice tretjih držav prizadete, mora biti kot splošno načelo prava Skupnosti sprejeta najboljša možna kombinacija obeh pravnih stališč (Šturm, 2000, str. 56–61).

Omejitve pri učinkovanju prava Skupnosti v zadevah verskega prava držav članic temeljijo predvsem na načelu subsidiarnosti. 3.b člen PEZ določa, da Skupnost v skladu z načelom subsidiarnosti ukrepa le in samo, če ciljev predvidenih ukrepov ni mogoče ustrezno doseči na ravni države članice in če so zato zaradi njihove stopnje ali njihovih učinkov lahko bolje izvršeni na ravni Skupnosti. Na področju verskih zadev primernejši obseg ciljev običajno pomeni upoštevanje zgodovinsko pogojenih religioznih prepričanj, določenih z

nacionalnimi in verskimi okoliščinami, čustvenimi vezmi ter zgodovinsko izkušnjo. Zato morajo biti cilji v teh zadevah uresničeni na ravni države članice in njenih teritorialnih skupnosti in torej ne na ravni Skupnosti (Šturm, 2000, str. 56–61).

Evropsko združevanje mora biti v svojem lastnem obstoju odvisno od cerkva, če želi obstoju kulture, tradicije in zgodovine dati varno dolgoročno prihodnost. Takšna kultura temelji na avtonomiji in samoodločanju. Pravo ES verskih skupnosti ne sme monopolizirati, prav tako ne sme zatreti razlik med njimi. Karkoli drugega bi izzvalo odpor cerkva ter ogrozilo evropsko združevanje. Notranja nesoglasja bi namreč ustvarila razdiralno energijo, katere sicer pretežno ekonomska zveza ne bi bila sposobna preprečiti s čim oprijemljivim (Šturm, 2000, str. 56–61).

9.4 MEDNARODNI IN EVROPSKI STANDARDI VARSTVA SVOBODE VEROIZPOVEDI

Mednarodno pravni standardi oziroma dokumenti, ki pravno ali politično zavezujejo tudi vse države Evropske unije (EU), saj so pogodbenice predstavljenih mednarodnih pogodb oziroma konvencij, so najpomembnejši dokumenti za razumevanje svobode veroizpovedi ali prepričanja, sprejeti v okviru Združenih narodov (ZN), Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Sveta Evrope (SE) (Šturm, 2004, str. 18).

Ti dokumenti močno vplivajo na evropsko pravo s tega področja, saj države članice EU na Unijo prenašajo del svoje suverenosti in pravic. Pri tem pa ne morejo prenesti več pravic, kot jih imajo same (Šturm, 2004, str. 18).

Splošna deklaracija (ZN) o človekovih pravicah sodi med najpomembnejše mednarodne dokumente varstva človekovih pravic in je bila sprejeta v okviru Združenih narodov 10. decembra 1948 v Parizu. Določbe listine so mednarodnopravno zagotovljeni ustavni standardi na področju človekovih pravic. Države pogodbenice pa imajo le omejeno možnost odstopanja od norm listine (Šturm, 2004, str. 29).

SDČP predstavlja skupni ideal vseh ljudstev in narodov ter uvaja znamenito misel prvega člena, da se vsi ljudje rodijo svobodni in enakopravni: »Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.« Priznava notranji in zunanji vidik pravice, kar pomeni, da priznava pravico verovati kot notranji vidik ter pravico izražati svojo vero kot zunanji vidik, bodisi posamezno ali v skupnosti z drugimi ljudmi. Izrecno je priznana tudi pravica svobodno spremeniti vero, kar pomeni, da jo lahko vsakdo svobodno goji, sprejme, spremeni ali opusti. Posebej določa, da je nedopustna vsaka diskriminacija (tudi diskriminacija na temelju religiozne istovetnosti), ki bi kršila pravice, varovane v tej deklaraciji. S stališča prizadevanja za človekove pravice posameznika ne gre prezreti dejstva, da je pogosto odločilno zagotoviti spoštovanje načela nediskriminacije (Šturm, 2004, str. 19).

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah je mednarodna pogodba in pravno zavezuje države pogodbenice. Pakt je konkretnejši od Deklaracije, kar se odraža tudi pri opredelitvi svobode veroizpovedi. Po Paktu ima vsakdo pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Ta pravica vsebuje svobodo imeti ali sprejeti vero ali prepričanje posamično ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, z bogoslužjem, izpolnjevanjem verskih in ritualnih obredov in poučevanjem. Nihče tudi ne sme biti prisiljen k čemu, s čimer bi bila kršena njegova pravica imeti ali sprejeti vero ali prepričanje po lastni izbiri (1. in 2. odstavek 18. člena). Pakt torej zagotavlja pravico posameznika ali skupnosti, da izraža svojo vero na dva osnovna načina: zasebno in javno. Javno izražanje se kaže v izražanju vere z bogoslužjem, izpolnjevanjem verskih obredov in veroukom (Šturm, 2004, str. 20).

Odbor ZN za človekove pravice, ki uradno nadzoruje izvajanje Pakta, je v svoji splošni razlagi št. 18 (37) še dodatno poudaril pomembnost načela nediskriminacije in pravilno razumevanje načela enakosti. Nediskriminacija, skupaj z enakostjo pred zakonom (equality before the law) in enakopravnostjo (equal protection of the law), predstavlja osnovno in splošno načelo, ki se nanaša na vse človekove pravice (Šturm, 2004, str. 20).

Deklaracija o ukinitvi vseh oblik nestrpnosti na podlagi vere ali prepričanja je bila sprejeta leta 1981 pod okriljem Združenih narodov. Opredeľuje prepoved verske diskriminacije, ki jo opravljajo bodisi organi javne oblasti bodisi zasebni subjekti. Prepoveduje neupravičene posege in omejitve s strani države in zavezuje države, da sprejmejo pravne in izobraževalne ukrepe, katerih namen je ukiniti religiozno diskriminacijo. Nestrpnost in diskriminacijo na podlagi vere ali prepričanja opredeljuje kot kakršnokoli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na podlagi vere ali prepričanja, ki ima za cilj ali posledico izničenje ali oškodovanje priznanja, uživanja ali uveljavljanja človekovih in temeljnih svoboščin na enakopravni podlagi (deklaracija poleg tega obsežno opredeljuje varnost in pravice otrok in staršev ter njihove svoboščine) (Šturm, 2004, str. 22).

Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), ustanovljena leta 1975 kot Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi, danes šteje 55 držav, vključuje vse evropske države, ZDA, Kanado ter Zakavkazje in Centralno Azijo, posebno pozornost pa posveča varstvu človekovih pravic z vidika zagotavljanja stabilnosti in varnosti v regiji.

OVSE posebno pozornost posveča varstvu svobode veroizpovedi že od sprejetja Helsinške sklepne listine, ki med desetimi vodilnimi načeli izrecno določa spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključujoč svobodo misli, vesti, religije ali prepričanja in upoštevanje načela nediskriminacije (Šturm, 2004, str. 24).

Prav svoboda veroizpovedi ali prepričanja predstavlja eno najdaljoročnejših konkretnih zavez OVSE s področja človekove dimenzije. Ta temeljna zaveza je bila nato potrjena v vseh ključnih dokumentih OVSE ter na številnih sestankih in seminarjih. Med vsemi najnatančnejše zaveze s tega področja določa Sklepni dokument dunajskega vrha KVSE iz

leta 1989, ki v 16. točki posamično našteva različne vidike svobode religije, vključujoč njeno individualno in kolektivno dimenzijo. OVSE se vseskozi aktivno ukvarja tudi z vprašanjem pravnega položaja verskih skupnosti. V okviru Urada za demokratične institucije in človekove pravice, ki deluje v okviru OVSE, je bil leta 2000 ustanovljen tudi Svetovalen panel strokovnjakov za svobodo veroizpovedi ali prepričanja (Šturm, 2004, str. 25).

9.5 SVET EVROPE IN PRAVNO VARSTVO SVOBODE VEROIZPOVEDI ALI PREPRIČANJA NA REGIONALNI RAVNI

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Na svobodo veroizpovedi se izrecno nanašata 9. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki zagotavlja svobodo misli, vesti in veroizpovedi, in 2. člen 1. Protokola k EKČP, ki varuje pravico do izobraževanja. Varstvo, ki ga nudita omenjena člena, pogosto dopolnjujejo tudi določbe 14. člena o prepovedi diskriminacije. Evropska konvencija o človekovih pravicah je bila v okviru Sveta Evrope sprejeta leta 1948, EKČP je mednarodno pravno zavezujoča (Šturm, 2004, str. 27).

S tem sta varovana dva glavna elementa svobode misli, vesti in veroizpovedi, notranji in zunanji element. Notranji element pomeni svobodo posameznika, da razvije svoja lastna mnenja, misli in vest ter sprejema vero. Zunanji element pomeni svobodo javno izražati svoje prepričanje ali vero. Razlikovanje med omenjenima elementoma ni zgolj teoretično, ampak ima praktične posledice, da se omejitve, ki jih določa 2. odstavek 9. člena, nanašajo le na zunanji element; nikakršno vmešavanje s strani države ni dovoljeno glede notranjega elementa, ki je neomejeno svoboden (Šturm, 2004, str. 27).

9.6 EVROPSKA UNIJA IN RAZVOJ EVROPSKEGA PRAVA O VERSTVIH

Integracija Evropske unije je izzvala tudi vprašanje vloge cerkva in verskih skupnosti v integracijskem procesu. Dejstvo je, da države članice odnos med državo in verskimi skupnostmi urejajo različno. Tradicionalne kategorije, kot sta stroga ločitev državne cerkve ali sistem sodelovanja, so izgubile svojo raziskovalno funkcijo. Glavno vprašanje je, ali veljavna zakonodaja do zadovoljujoče mere zagotavlja potrebe prebivalcev in varuje pravico do svobode veroizpovedi, kot jo zagotavljajo mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic. Prav to vprašanje se nanaša na razvijajoče se »evropsko pravo o religijah«, saj se vse države članice in tudi EU kot taka soočajo s spremembami, ki jih zahteva vedno bolj versko pluralna družba v državah EU (Šturm, 2004, str. 45).

Dolžnost Evropske unije, da spoštuje pravico do svobode veroizpovedi, temelji na konkretnih predpisih. Tudi Evropsko sodišče v Luksemburgu je pravico do svobode veroizpovedi prepoznalo kot eno od temeljnih načel prava skupnosti (Šturm, 2004, str. 45).

V Evropi je navzoča močna tendenca k določenemu poenotenju teh odnosov ob spoštovanju značilnosti posameznih držav. Poenotenje je usmerjeno k spoštovanju pravice do svobode misli, vesti in veroizpovedi, torej k spoštovanju temeljnih pravic verskega življenja in verske svobode. Noben način urejanja odnosov med državo in cerkvijo ni načeloma že »evropski«. Če bo volja, se bo ta izoblikoval predvsem na temelju skupnih elementov (Šturm, 2004, str. 45).

9.6.1 USTAVNI MODELI RAZMERJA MED DRŽAVO IN VERSKIMI SKUPNOSTMI V EVROPSKIH DRŽAVAH

Ker je Slovenija članica Evropske unije in se v vključuje v njen civilizacijski prostor, je smiselna primerjava pravnih ureditev med državami, ki so članice Evropske unije (Šturm, 2004, str. 67–69).

FRANCIJA

Francoska ustava iz leta 1958 vsebuje le dve odločbi, ki se posredno nanašata na status in položaj cerkva v Franciji. Ustava Republike Francije iz leta 1958 v 1. členu določa, da je Francija republika, nedeljiva, laična, demokratična in socialna ter da spoštuje vse veroizpovedi. Preambula francoske ustave se izrecno sklicuje na Deklaracijo o pravicah človeka in državljana ter na preambulo ustave iz leta 1946, ki zagotavlja svobodo prepričanja in prepoved diskriminacije. Ustava zagotavlja enakost vseh državljanov pred zakonom ne glede na njihov izvor, raso ali versko prepričanje. Ustava torej ne ureja ustavnega položaja cerkva. V Franciji je bila 9. decembra 1905 uvedena sedanja ločitev države in cerkve ter razmerja med cerkvijo in državo z Zakonom o ločitvi cerkve in države. Zakon določa načelo laičnosti države, ki predstavlja temelj celotne ureditve položaja cerkva v Franciji. Pozitiven pomen tega načela izhaja iz 1. člena omenjenega zakona, ki zagotavlja svobodo verskega prepričanja in določa, da država varuje svobodo izvrševanja verskih obredov, ki je lahko omejeno le z ukrepi v javnem interesu. Negativni vidik načela laičnosti določa 2. člen zakona: »Republika ne priznava, ne plačuje in ne podpira nobene vere«. S tem so bile odpravljene formalne razlike med verami.

Več kot 80 odstotkov državljanov se izjavlja za katoličane, druga najštevilčnejša religija v Franciji je islam. Država se ne vmešava v notranjo organiziranost verskih skupnosti, ki so pravne osebe civilnega prava. V praksi sodišča presojuje, ali ima kakšna skupnost oziroma združenje značilnost verskih skupnosti. Pri tem so previdna, da se ne enači verskih skupnosti s t. i. »suspektnimi« kulturnimi skupnostmi. Francija je leta 1996 kot prva država Evropske unije uvedla preiskavo o »družbi nevarnih kulturnih skupnosti« in naštel 172 takih skupnosti. Leta 2001 pa je sprejela tudi odmevni in za mnoge sporni »protikulturni« zakon (Šturm, 2004, str 67–69).

Francija je bila prva država v EU, ki je uzakonila prepoved nošenja verskih simbolov. Zakon se nanaša na prepoved nošenja očitnih verskih simbolov, diskretne (verižice z obeskom) zakon dovoljuje. Tako so prepovedali nošenje muslimanske rute hijab, katoliškega križa in judovske čepice jarmulka ter drugih simbolov v javnih šolah.

Negativna posledica tega je izguba učenk, ki se prepisujejo iz državnih šol v zasebne (Kuhelj, 2004).

NEMČIJA

Nemčija pozna specifično obliko ločitve cerkve in države, ta ločitev je pozitivna in je zgrajena na medsebojnem sodelovanju, spoštovanju in upoštevanju. Razmerje med državami in verskimi skupnostmi določajo zvezna ustava iz leta 1949, ustave posameznih dežel ter konkordat in cerkvene pogodbe, sklenjene na zvezni in/ali deželni ravni. Ustava iz leta 1949 glede tega podaljšuje veljavnost Weimarske ustave iz leta 1919. Weimarska ustava je uveljavila, da ni državne cerkve in s tem potrdila nevtralnost države v smislu nepoistovetenja z določeno versko skupnostjo. Država je do verskih skupnosti nevtralna, enakopravna in strpna. Weimarska ustava omogoča verskim skupnostim, da pridobijo pravno sposobnost po pravilih civilnega ali javnega prava. Posebnega zakona o verskih skupnostih v Nemčiji ni. Po posebnem postopku se lahko pridobi javnopravni in tudi zasebnopravni status pravne osebe z verskimi nameni. V okviru nemške ustavnopravne ureditve so temeljne naslednje norme: temeljna pravica do svobode religije, določba o ločitvi cerkve in države, pravica do samoodločanja in cel sklop ustavnih določb o religiozno pravni pariteti. Svoboda religije, ki obsega ureditev te pravice za posameznike in za verske skupnosti, je temeljnega pomena in vključuje svobodo vere, svobodo vesti in svobodo verske in svetovnonazorske opredelitve oziroma nedotakljivost prepričanja nemotenega izpovedovanje vere (Šturm 2004, 78–79).

V Nemčiji je določeno, da učiteljice v javnih šolah ne smejo nositi muslimanske rute. Nemčija in Francija imata nasprotna pogleda glede takega verskega izražanja. V primeru Fereshta Ludin je nemško zvezno ustavno sodišče odločilo, da ima učiteljica pravico, da se sama odloči glede oblačil.

10 PRIKAZ DEJANSKEGA STANJA V SLOVENIJI

Trenutno je v Sloveniji registriranih več kot 30 verskih skupnosti, med njimi tudi takšne, ki jih ponekod v tujini označujejo za sekte in jim odrekajo registracijo, denimo scientologija.

V Sloveniji ima v primerjavi z drugimi verskimi skupnostmi v dejanskem pogledu poseben položaj Rimskokatoliška cerkev, o čemer pričata tako zgodovinski razvoj na naših tleh, kot tudi podatki o številu njenih pripadnikov, tako da je upravičeno imenovana tudi religija okolja. V okviru habsburške monarhije, ki ji je pripadala tudi Slovenija, je bila dolgo časa državna cerkev. Proti koncu 18. stoletja se je država resda sekularizirala (jožefinizem), vendar je cerkev v družbi še dolgo obdržala poseben položaj, denimo izobraževalna in karitativna dejavnost sta bili skoraj v celoti v njenih rokah. Po drugi svetovni vojni je bila v SFR Jugoslaviji s strani države močno preganjana in do izboljšanja odnosov med njima je prišlo šele po vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Svetim sedežem in Jugoslavijo leta 1966 (Šturm, 2000, str. 314).

Brez dvoma je najboljše organizirana in najbolj dejavna verska skupnost v Sloveniji, zlasti na področju humanitarne dejavnosti (Karitas) in izobraževanja (štiri gimnazije) (Šturm, 2000, str. 315).

10.1 STATISTIČNI PODATKI O VEROIZPOVEDI IN PRIPADNOSTI VERSKIM SKUPNOSTIM

Ustava Republike Slovenije v 41. členu določa, da se nihče ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja, zato ni natančnega vpogleda v strukturo verske pripadnosti državljanov oziroma prebivalcev Republike Slovenije. Obstajajo pa podatki popisov prebivalstva in izsledki družboslovnih raziskav. V popisih prebivalstva, ki zajemajo vse prebivalce, odgovor na to vprašanje ni obvezen, vendar pa je večina prebivalcev na vprašanje odgovorila (Statistični urad Republike Slovenije, 2012).

Preglednica 4: Prebivalstvo po veroizpovedi, Slovenija, popisa 1991 in 2002

Veroizpoved	Skupaj Total		Religion
	1991 ¹⁾	2002	
SKUPAJ	1913355	1964036	TOTAL
Katoliška	1369873	1135626	Catholic
Evangeličanska	14101	14736	Evangelical
Druge protestantske	1890	1399	Other Protestant
Pravoslavna	46320	45908	Orthodox
Druge krščanske	2410	1877	Other Christian
Islamska	29361	47488	Islam
Judovska	199	99	Jewish
Orientalne	478	1026	Oriental
Druge veroizpovedi	269	558	Other religion
Agnostiki	...	271	Agnostic
Je vernik, vendar ne pripada nobeni veroizpovedi	3929	68714	Believer but belongs to no religion
Ni vernik, ateist	84656	199264	Unbeliever, atheist
Ni želel odgovoriti	81302	307973	Did not want to reply
Neznano	278567	139097	Unknown

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2012).

10.2 PODATKI O REGISTRIRANIH CERKVAH IN DRUGIH VERSKIH SKUPNOSTIH

Urad za Verske skupnosti vodi javen register verskih skupnosti. Vanj so vpisani osnovni podatki o verskih skupnostih, in sicer:

- ime in sedež cerkve ali druge verske skupnosti,
- številka in datum odločbe v vpisu,
- zaporedna številka vpisa v register ter enolična identifikacija,
- osebni podatki osebe, ki versko skupnost zastopa.

Registrirane verske skupnosti morajo vsako spremembo podatkov o registraciji sporočiti Uradu v roku 30 dni.

V register je vpisanih 43 cerkva in drugih verskih skupnosti. Verska skupnost pod zaporedno številko 28 je z odločbo s 4. 10. 2010 izbrisana iz registra (Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2012).

Preglednica 5: Podatki iz registra cerkva in drugih verskih skupnosti v RS

zap. št. vpisa	IME	NASLOV SEDEŽA	leto vpisa v evidenco ali register verskih skupnosti
1	Katoliška Cerkev	Ljubljana, Ciril Metodov trg 4	1976
2	Evangeličanska cerkev AV v Republiki Sloveniji	Murska Sobota, Slovenska ulica 17	1976
3	Judovska skupnost Slovenije	Ljubljana, Tržaška cesta 2	1976
4	Zveza baptističnih cerkva v Republiki Sloveniji	Celje, Janševa ulica 1	1976
5	Srbska pravoslavna cerkev Metropolija Zagrebško - Ljubljanska	Ljubljana, Gruberjevo nabrežje 20	1976
6	Islamska skupnost v Republiki Sloveniji	Ljubljana, Grablovičeva ulica 14	1976
7	Evangeljska binkoštna Cerkev	Novo mesto, Trdinova ulica 27	1976
8	Krščanska adventistična cerkev	Ljubljana, Njegoševa cesta 15	1976
9	Jehovove priče – krščanska verska skupnost	Kamnik, Groharjeva ulica 22	1976
10	Kristusova cerkev bratov	Maribor, Lackova cesta 41c	1981
11	Novoapostolska cerkev v Sloveniji	Maribor, Glavni trg 3	1982
12	Svobodna cerkev v Republiki Sloveniji	Zasip, Stagne 18	1983
13	Skupnost za zavest Kršne	Ljubljana, Žibertova ulica 27	1983
14	Svobodna katoliška cerkev	Ljubljana, Linhartova cesta 64	1984
15	Mednarodna šola Zlatega rožnega križa LECTORIUM ROSICRUCIANUM	Ljubljana, Celovška cesta 280	1987
16	Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni	Ljubljana, Šišenska cesta 48	1991
17	Univerzalno življenje	Ljubljana, Celovška cesta 87	1991
18	Združitevna Cerkev	Škofljica, Dolenjska cesta 419	1991
19	Skupnost Baha'i Slovenije	Ljubljana, Bohinjčeva ulica 8	1992
20	Ordo Templi Orientis	Ljubljana, Kotnikova ulica 21	1992
21	Reformatorska krščanska cerkev Slovenije	Motvarjevci, Motvarjevci 46 A	1993
22	Šri Radhakunda – Skupnost za zavest Šri Gourange	Labor 46	1994
23	Makedonska pravoslavna skupnost v Republiki Sloveniji »Sveti Kliment O	Ljubljana, Hruševska 43d	1994
24	Buddha Dharma – Zveza budistov v Republiki Sloveniji	Ptuj, Hajdoše 68	1995
25	Scientološka cerkev	Koper, Ulica za gradom 21	1995
26	Cerkev Jezusa Kristusa »Živa voda«	Portorož, Pot k izviru 23	1995
27	Krščanski center Nova Generacija	Ljubljana, Ulica Franca Makarja 3	1995
28			
29	Mednarodna krščanska skupnost	Log pri Brezovici, Cesta v Lipovce 20	1997
30	Bela Gnostična Cerkev	Murska Sobota, Lendavska 11	1999
31	Sakrament Prehoda	Maribor, Ulica bratov Greifov 14	1999
32	Krščanska cerkev Kalvarija	Celje, Hribarjeva 8	2003
33	Budistična kongregacija Dharmaling	Ljubljana, Melkova ulica 1	2003
34	Hinduistična verska skupnost v Sloveniji	Ljubljana, Derčeva ulica 41	2003
35	Krščanski Center Ljubljana	Ljubljana, Ob železnici 18	2003
36	Univerzalna verska skupnost vzhajajočega sonca	Hočko Pohorje 64	2003
37	Raeljanska religija v Sloveniji	Ljubljana, Dunajska cesta 106	2004
38	»Cerkev Nove zaveze« - Slovenija	Kamnik, Žikova 7	2004
39	Sveta Cerkev Annasann	Celje, Novi trg 16	2004
40	Reformirana evangeljska cerkev	Komenda, Krekova ulica 17	2004
41	Slovenska muslimanska skupnost	Ljubljana, Pražakova ulica 14	2006
42	Cerkev Novo življenje	Murska Sobota, Industrijska ulica 2	2006
43	Duhovna skupnost Orš – energij narave	Podčetrtek, Trška cesta 91	2007
44	MGVS	Tolmin, Selce 11	2012

Vir: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (2012).

11 VERSKA SOVOBODA IN VERSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

11.1 USTAVA IN ODLOČBE USTAVNEGA SODIŠČA

Pravico posameznika do svobode vere ter odnos med državo in verskimi skupnostmi urejata ustava in zakon. Členi Ustave Republike Slovenije¹, ki izrecno govorijo o veri in verskih skupnostih (7. člen – ločenost države in verskih skupnosti ter njihova enakopravnost in svobodno delovanje, 14. člen – enakost pred zakonom, 16. člen – začasna razveljavitev in omejitve pravic, 41. člen – svoboda vesti, 46. člen – pravica od ugovora vesti, 63. člen – prepoved spodbujanja k nasilju in vojni, 123. člen – dolžnost sodelovanja pri obrambi države) so v celoti navedeni v posebnem dokumentu (Čepar, 2008, str. 15–16).

11.2 ZAKONSKA UREDITEV

Zakon o verski svobodi² (v nadaljevanju ZVS) je temeljni predpis, ki ureja način zagotavljanja in uresničevanja verske svobode, pravni položaj cerkva in drugih verskih skupnosti³ ter njihov register, njihove pravice ter pogoje in postopek njihove registracije (Čepar, 2008, str. 15–16).

Državni zbor Republike Slovenije ga je sprejel 2. 2. 2007. S tem sta vlada in parlament izpolnila zahtevo Ustavnega zakona za izvedbo Ustavne Republike Slovenije iz leta 1991⁴, ki v 1. členu določa, da je treba predpise, ki niso v skladu z ustavo, z njo uskladiti (do konca leta 1993). Varuh človekovih pravic je večkrat ugotavljal potrebo po novem zakonu. V Letnem poročilu za leto 2005 je zapisal, da je »potreba po zakonu, ki bi uredil odprta vprašanja verske svobode in položaj verskih skupnosti, očitna.«⁵ ZVS je začel veljati 3. 3. 2007, v celoti pa se uporablja od 3. 6. 2007 (Čepar, 2008, str. 15–16).

Zakon razveljavlja prej veljavni Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji⁶ (v nadaljevanju ZPPVS), razen njegovega 20. člena, ki ostaja v veljavi. ZPPVS je bil sprejet leta 1976 v drugačnih družbenih in političnih okoliščinah ter je danes zastarel in pomanjkljiv, saj ne ureja nekaterih temeljnih področij: registra verskih skupnosti, postopka, kriterijev ter pogojev registracije in financiranja (Čepar, 2008, str. 15–16).

V pravnem redu Republike Slovenije pravni položaj cerkva in drugih verskih skupnosti ter

---

¹ Uradni list RS, št. 33/91

² Uradni list RS, št. 14/07

³ ZVS dosledno uporablja izraz »cerkve in druge verske skupnosti« in s tem kot najsplošnejšo oznako ohranja v ustavi uporabljen izraz »verske skupnosti«

⁴ Uradni list RS, št. 33/91

⁵ Letno poročilo 2005, Varuh človekovih pravic, Ljubljana 2006, str. 18

⁶ Uradni list SRS, št. 15/76

različne vidike verske svobode neposredno urejajo tudi drugi zakoni, ki izrecno omenjajo verske skupnosti ali določno varujejo nek vidik svobode veroizpovedi. Tam je treba dodati tudi zakone, katerih naslovnik je generično pravna oseba oziroma pravna oseba civilnega prava.

To so zakoni z različnih področij od energetike do žrtev vojnega nasilja (Čepar, 2008, str. 18).

11.2.1 SPORAZUMI

Od sprejetja ustave konec leta 1991 do januarja 2008 je bilo podpisanih več sporazumov s cerkvami in drugimi verskimi skupnostmi (Čepar, 2008, str. 19).

Vlada Republike Slovenije je 25. 1. 2000 z Evangeličansko cerkvijo v Republiki Sloveniji⁷ podpisala Sporazum o pravnem položaju Evangeličanske cerkve v Republiki Sloveniji, 21. 9. 2000 s Slovensko škofovsko konferenco Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski ter 20. 10. 2000 z Evangeličansko cerkvijo v Republiki Sloveniji Sporazum med Evangeličansko cerkvijo v Republiki Sloveniji in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski (Čepar, 2008, str. 19).

14. 12. 2001 je vlada s Svetim sedežem podpisala Sporazum med RS in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih, Zakon o ratifikaciji Sporazuma med RS in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih⁸ pa je Državni zbor sprejel 28. 1. 2004. Med podpisom in ratifikacijo je ustavnost sporazuma presojalo Ustavno sodišče (Čepar, 2008, str. 19).

17. 3. 2004 je vlada z Binkoštno cerkvijo v RS podpisala Sporazum o pravnem položaju Binkoštna cerkve v RS, 9. 7. 2004 je s Srbsko pravoslavno cerkvijo Metropolitijo Zagrebško – Ljubljansko podpisala Sporazum o pravnem položaju Srbske pravoslavne cerkve in 9. 7. 2007 z Islamsko skupnostjo v Republiki Sloveniji Sporazum o pravnem položaju Islamske skupnosti v RS (Čepar, 2008, str. 19).

Tu je treba omeniti tudi Soglasje Komisije Vlade RS za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo, podpisano 1. 2. 1999. Soglasje je bilo osnova za nadaljnje pogovore za sklenitev sporazuma s Svetim sedežem (Čepar, 2008, str. 19).

Dokument »Ustavno določilo o ločitvi države in verskih skupnosti kot izhodišče dela Mešane krovne komisije«, ki ga je sprejela Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade RS na svoji peti seji, 17. 6. 1994, je pomemben, ker predstavlja prvo interpretacijo tega ustavnega načela, ki jo je sprejel organ, ki ga je ustanovila vlada in v

---

⁷ Uporabljena so imena cerkva in drugih verskih skupnosti iz časa podpisa sporazumov.

⁸ Uradni list RS-MP, št. 4/04

katerem so bili poleg vladnih predstavnikov tudi predstavniki verske skupnosti, v tem primeru Katoliške Cerkve. Komisija se je opredelila za pozitivno pojmovanje načela »ločenost države in verskih skupnosti« v smislu temelja enakopravnosti in svobodnega delovanja vseh verskih skupnosti v skladu z njihovo lastno pravno ureditvijo. Država torej ni vezana na nobeno versko skupnost, nobene tudi ne privilegira ali diskriminira, verske skupnosti pa so na svojem področju samostojne in avtonomne (Čepar, 2008, str. 20).

Iz Mešane krovne komisije sta nastali dve komisiji, in sicer Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve ter Komisija Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo, ki sta 1. 2. 1999 podpisali že omenjeno soglasje, leta 2000 pa pripravili Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado RS o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski (Čepar, 2008, str. 20).

Leta 1999 je bila ustanovljena Mešana komisija Vlade RS in Evangeličanske cerkve, ki je leta 2000 pripravila Sporazum o pravnem položaju Evangeličanske cerkve v RS in Sporazum med Evangeličansko Cerkvijo v RS in Vlado RS o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski (Čepar, 2008, str. 20).

Komisija, ki je bila imenovana 2001 in potem v novi sestavi leta 2005, obravnava odprta vprašanja vseh verskih skupnosti (Čepar, 2008, str. 20).

11.3 POLOŽAJ VERSKIH SKUPNOSTI

11.3.1 PРАВNA OSEBNOST

Registrirane cerkve in druge verske skupnosti so pravne osebe zasebnega prava. Pravico do pridobitve pravne osebnosti imajo tudi njihovi sestavni deli.⁹ Register cerkva in drugih verskih skupnosti v Republiki vodi Urad. Marca 2008 je bilo v njem vpisanih 43 cerkva in drugih verskih skupnosti (Čepar, 2008, str. 22).

11.3.2 VZGOJNE IN IZOBRAŽEVALNE USTANOVE

V javnih šolah v Republiki Sloveniji ni verskega pouka.

Verske skupnosti lahko ustanavljajo izobraževalne in vzgojne ustanove, dijaške in študentske domove in druge podobne ustanove ter v njih svobodno opravljajo izobraževalno in vzgojno dejavnost po lastnih statutih v skladu z ustavnim in pravnim redom Republike Slovenije. Država sofinancira dejavnost takšnih (zasebnih) vrtcev in šol praviloma s pokritjem 85 % plač in materialnih stroškov programa v primerljivem javnem zavodu, če so navedene ustanove verskih skupnosti organizirane v skladu z zakonom in izvajajo javnoveljavni program. Vendar pa država nekaterim šolam, ki so bile ustanovljene dovolj zgodaj, plače in materialne stroške financira v celoti (Čepar, 2008, str. 22).

---

⁹ Glej ZVS, tretji odstavek 6. člena.

Edina javna visokošolska ustanova verskih skupnosti v Republiki Sloveniji je Teološka fakulteta, ki je tudi članica Univerze v Ljubljani in ima enoto v Mariboru. Iz javnih sredstev so v okviru proračuna Univerze v Ljubljani 100% financirani pedagoško delo in materialni stroški (Čepar, 2008, str. 22).

V Sloveniji so štiri gimnazije, ki so jih ustanovile verske skupnosti. Ustanovila jih je Katoliška Cerkev. Trem od štirih gimnazij država stoddostno financira plače in materialne stroške. Pri javnih srednjih šolah ti dve postavki predstavljata približno 87 % vseh stroškov (Čepar, 2008, str. 22).

Dijaki javnih srednjih šol znanje o verah in verstvih dobijo predvsem v okviru predmetov, kot so zgodovina, geografija, sociologija, filozofija, psihologija in slovenščina (Čepar, 2008, str. 22).

11.3.3 FINANCIRANJE

Registrirane cerkve in druge verske skupnosti se financirajo predvsem iz donacij in drugih prispevkov fizičnih in pravnih oseb ter iz svojega drugega premoženja, pa tudi iz prispevkov mednarodnih verskih organizacij, katerih članice so. Država lahko gmotno podpira registrirane cerkve in druge verske skupnosti zaradi njihovega koristnega pomena.¹⁰

Registrirane cerkve in druge verske skupnosti lahko pod pogoji, ki jih določa ZVS, za svoje verske uslužbenke zaprosijo za pridobitev pravice do namenske državne finančne pomoči iz državnega proračuna za pokritje prispevkov za socialno varnost. Pomoč države znaša 21,86 % osnove v višini 60 % povprečne plače (Čepar, 2008, str. 25).

11.3.4 OBDAVČITEV

Registrirane cerkve in druge verske skupnosti, kakor tudi njihovi sestavni deli, ki so pravne osebe, se morajo vpisati v register davčnih zavezancev¹¹. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb¹² določa, da je zavezanec za davek tudi verska skupnost, vendar pa zavezanec, kot je na primer društvo, verska skupnost, zbornica, ne plača davka, če je v skladu s posebnim zakonom ustanovljen za opravljanje nepridobitne dejavnosti in če dejansko posluje skladno z namenom ustanovitve in delovanja.¹³

Obdavčevanje verskih delavcev poteka po posebnem sistemu v skladu z vladno uredbo.¹⁴

Verske skupnosti so oproščene plačevanja nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča za

---

¹⁰ ZVS, 29. člen

¹¹ 42. člen Zakona o davčni službi (Uradni list RS, št. 117/06)

¹² Uradni list RS, št. 117/06

¹³ Dohodki verskih delavcev se določajo v skladu z Uredbo o določitvi dohodkov verskih delavcev iz naslova razmerja z versko skupnostjo (Uradni list RS, št. 136/06)

¹⁴ Zakon o stavbnih zemljiščih (Uradni list SRS, št. 18/84), 59. člen

stavbe, ki jih uporabljajo za svojo versko dejavnost¹⁵ (Čepar, 2008, str. 26).

11.3.5 MEDIJI

Verske skupnosti imajo enako svobodo, pogoje in pravice pri ustanavljanju in lastništvu medijev kot druge pravne osebe, ki se ukvarjajo z založništvom, knjigotrštvom ipd.

Edina javna, neprofitna radiotelevizijska organizacija v Sloveniji, Radiotelevizija Slovenija, ima tudi verski program (Čepar, 2008, str. 28).

11.3.6 VERSKA DUHOVNA OSKRBA V VOJSKI, POLICIJI, ZAVODIH ZA PRESTAJANJE KAZNI, BOLNIŠNICAH IN SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODIH, KI OPRAVLJAJO INSTITUCIONALNO VARSTVO

V VOJSKI: ZVS daje v 22. členu pripadnicam in pripadnikom Slovenske vojske med vojaško službo pravico do verske duhovne oskrbe v skladu s predpisi o vojaški službi in obrambi države¹⁶ (Čepar, 2008, str. 28).

V POLICIJI: ZVS v 23. členu določa, da policistkam in policistom, ki to želijo, država zagotovi versko duhovno oskrbo v okoliščinah, ko jim je uresničevanje verske svobode oteženo. Na podlagi tega člena je minister za notranje zadeve izdal Pravilnik o organizaciji in načinu verske duhovne oskrbe v policiji¹⁷, ki določa organizacijo in način uresničevanja te pravice (Čepar, 2008, str. 29).

V ZAVODIH ZA PRESTAJANJE KAZNI: Pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe daje 24. člen ZVS. Na Upravi Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij je za področje duhovne oskrbe zaposlen koordinator za duhovno oskrbo zaprtih oseb, ki je odgovoren za urejanje obiskov predstavnikov verskih skupnosti glede na potrebe in želje zaprtih oseb. Verska literatura je na voljo v knjižnicah zaporov oziroma je zaprtim osebam dostavljena na njihovo željo, ki jo izrazijo koordinatorju za duhovno oskrbo zaprtih oseb (Čepar, 2008, str. 29).

V BOLNIŠNICAH IN SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODIH, KI OPRAVLJAJO INSTITUCIONALNO VARSTVO: Oskrbovancem v teh ustanovah ZVS v 25. členu daje pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe. Če je v bolnišnicah v vsej državi dovolj veliko število oskrbovancev iste veroizpovedi, ministrstvo, pristojno za zdravje, zagotovi zaposlitev potrebnega števila duhovnikov. Bolnišnice in socialnovarstveni zavodi, ki opravljajo institucionalno varstvo, morajo zagotoviti prostorske in tehnične

---

¹⁵ Zakon o stavbnih zemljiščih (Uradni list SRS, št. 18/84), 59. člen

¹⁶ Religiozna duhovna oskrba je urejena v Zakonu o obrambi (Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo), podrobneje pa v Pravilih službe v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 49/96, 111/00, 52/01 in 82/03) ter v Pravilniku o organizaciji religiozne duhovne oskrbe (Uradni list RS, št. 58/03).

¹⁷ Uradni list RS, št. 72/07

pogoje za versko duhovno oskrbo (Čepar, 2008, str. 29).

11.3.7 ZAKONSKE ZVEZE

Zakonske zveze, sklenjene v verskih skupnostih v Republiki Sloveniji, nimajo civilnopravne veljave. Ustava v 53. členu določa, da se zakonska zveza sklene pred pristojnim državnim organom.

ZPPVS je v 15. členu določal, da se sme verski obred poroke opraviti šele potem, ko je bila sklenjena zakonska zveza pred pristojnim državnim organom. Ta omejitev je veljala do 3. 6. 2007, ZVS pa jo je razveljavil (Čepar, 2008, str. 30).

11.3.8 VERSKI PRAZNIKI

Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji¹⁸ v 1. členu določa deset praznikov (pri čemer praznik dela traja po dva dneva). V 2. členu določa še druge dela proste dni, in sicer velikonočna nedeljo in ponedeljek, binkoštno nedeljo, Marijino vnebovzetje, božič ter dan reformacije (Čepar, 2008, str. 30).

11.4 URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VERSKE SKUPNOSTI

Tukaj bom opisala naloge ter Urad Vlade RS za verske skupnosti v sedanjiku, čeprav so urad v skladu z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o državni upravi (ZDU-1F) ukinili.

11.4.1 USTANOVITEV IN NALOGE

Urad je kot vladno službo s Sklepom o ustanovitvi Urada Vlade RS za verske skupnosti¹⁹ ustanovila Vlada Republike Slovenije. Urad na podlagi Sklepa o spremembi Sklepa o ustanovitvi Urada Vlade RS za verske skupnosti²⁰ opravlja predvsem naloge, ki jih pristojnemu organu nalaga ZVS, predvsem njegova 30. in 32. člena.

Urad s svojim delovanjem pomaga zagotavljati visoke standarde spoštovanja svobode pri izpovedovanju vere v zasebnem in javnem življenju v Republiki Sloveniji (Čepar, 2008, str. 31).

11.4.2 NEDISKRIMINACIJA NA VERSKEM PODROČJU

V okviru svojega delovnega področja si Urad prizadeva zlasti za uresničevanje načela enakega obravnavanja in v okviru svojih pristojnosti ustvarja pogoje za enako

---

¹⁸ Uradni list RS, št. 26/91

¹⁹ Uradni list RS, št. 72/93

²⁰ Uradni list RS, št. 22/07

obravnavanje oseb, ne glede na versko prepričanje, z ozaveščanjem in spremljanjem položaja na tem področju ter z ukrepi normativne in politične narave.²¹ Uresničevanje ustavnega načela »ločenosti države in verske skupnosti«, ki je osnova za trajen in ustvarjalen dialog s cerkvami in drugimi verskimi skupnostmi, zavezuje ne le k strpnosti, ampak tudi spoštovanju (Čepar, 2008, str. 31).

11.4.3 PRIPRAVA ZAKONA O VERSKI SVOBODI

Najpomembnejši normativni prispevek na tem področju je priprava in sprejem ZVS. ZVS je odpravil neskladnosti starega zakona z Ustavo iz leta 1991, vzpostavil jasne kriterije financiranja in registracije cerkva in drugih verskih skupnosti ter opredelil cerkve in druge verske skupnosti kot splošno koristne organizacije. Ob oblikovanju predloga zakona so potekali posveti s predstavniki verskih skupnosti, organizirane pa so bile tudi okrogle mize za širšo javnost. Zakon omogoča uresničevanje ustavno zagotovljene verske svobode. Projekt spodbuja kulturno različnost in prispeva k nediskriminaciji in kulturnemu bogastvu družbe (Čepar, 2008, str. 32).

Ko se je leta 2007 odločalo o zakonu o verski svobodi, je prišlo do nekaj slabe volje. Kot pravi Aleš Črnič v članku »Religijska svoboda po slovensko«, strokovnjaki, ki se znanstveno ukvarjajo s preučevanjem sodobnih religijskih dogajanj, namreč niso bili dobrodošli na posvetih. Državni uradniki v slovenskem upravnem sistemu, pristojni za religijske zadeve, so bojkotirali javne razprave ter sistematično ignorirali pozive družboslovcev. Prav tako so sociologom poskušali preprečiti vstop v dvorano, v kateri so bile razprave, organizirane s strani države. Motilo jih je to, da naj bi o religijskih tematikah razpravljali le predstavniki registriranih religijskih skupin, od strokovnjakov pa le pravniki. Kot da družboslovne teorije in empirični podatki o razmerah na terenu za oblikovanje zakonodaje niso pomembni.

11.4.4 SREČANJA

Urad je pripravil in organiziral srečanja predstavnikov cerkva in drugih verskih skupnosti, ki so se izkazala kot pomemben del sodelovanja med državo in verskimi skupnostmi ter različnimi verskimi skupnostmi med seboj. Posvečena so bila temam, ki zadevajo mir in medverski dialog ter zgodovinskemu sporočilu in dialogu med pripadniki verskih skupnosti ter predstavniki države (Čepar, 2008, str. 33).

---

²¹ Glej 16. in 17. točko prvega odstavka 30. člena ZVS

12 VERSKA SVOBODA IN PRAVNI POLOŽAJ CERKVA IN DRUGIH VERSKIH SKUPNOSTI V SLOVENSKI USTAVI IN ODLOČBAH USTAVNEGA SODIŠČA REPUBLIKE SLOVENIJE

V 41. členu, ki spada v poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, Ustava RS zagotavlja svobodo veroizpovedi in svobodo vesti. Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja (Movrin, 2008, str. 38).

V 7. členu pa Ustava določa: »Verske skupnosti so enakopravne, njihovo delovanje je svobodno. Država in verske skupnosti so ločene.« (Movrin, 2008, str. 38)

Z versko svobodo so povezane oziroma iz nje izhajajo številne pravice in svoboščine. V Ustavi RS so tako zagotovljene: pravica do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen), enakost pred zakonom (14. člen), svoboda izražanja (39. člen), pravica do ugovora vesti (46. člen), svoboda izobraževanja in šolanja (57. člen), prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni (63. člen), dolžnost sodelovanja pri obrambi države (123. člen) (Movrin, 2008, str. 38).

Prav tako ustava zagotavlja varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen), varstvo osebnih podatkov (38. člen), pravico do zbiranja in združevanja (42. člen) in pravice ter dolžnosti staršev (54. člen) (Movrin, 2008, str. 38).

Svoboda veroizpovedi v slovenski ustavi ima posebno mesto. Sodi med maloštevilne temeljne pravice in svoboščine, ki jih v nobenem primeru ni dopustno začasno razveljaviti ali omejiti, niti v vojnem in izrednem stanju (16. člen).

12.1 VODILNE ODLOČBE USTAVNEGA SODIŠČA RS, KI OBRAVNAVAJO OMEJENE TEMELJNE PRAVICE

12.1.1 SVOBODA VESTI IN SVOBODA VEROIZPOVEDI TER SVOBODA DELOVANJA VERSKIH SKUPNOSTI

V odločbi št. U-I-68/98 z 22. 11. 2001, ki obravnava dopustnost prepovedi konfesionalne dejavnosti v javni šoli, Ustavno sodišče opozarja na vsebinsko povezanost verske svobode z načelom demokratičnosti: svoboda delovanja verskih skupnosti se navezuje na splošno načelo demokratičnosti države (1. člen ustave), izhaja pa iz svobode vesti (41. člen ustave) (Movrin, 2008, str. 39).

V poznejši odločbi št. U-I-92/01 z 28. 2. 2002 sodišče opozarja na povezanost svobode vere in opredelitev z drugimi ustavnimi pravicami, kot so: pravica do osebnega dostojanstva in varnosti, varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic, varstvo osebnih

podatkov, svoboda izražanja, pravica do zbiranja in združevanja in pravice ter dolžnosti staršev (Movrin, 2008, str. 39).

Ustavno sodišče v odločbi U-I-92/01 nadaljuje, da iz svobode vere izhajajo tri podpravice: pravica pripadati katerikoli veri, pravica spremeniti vero in pravica ne imeti vere.

Svoboda vere posamezniku zagotavlja, da svojo vero prosto izpoveduje sam ali skupaj z drugimi, javno ali zasebno, s poukom, z izpolnjevanjem verskih dolžnosti, bogoslužjem in opravljanjem verskih obredov. Po drugi strani pa je zagotovljena pravica ne izpovedati svoje vere (Movrin, 2008, str. 39).

Ustava v 15. členu določa, da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa sama ustava. Podobno določa 3. točka 18. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, da so dopustne le tiste omejitve svobode vere, ki jih določa zakon in so potrebne za zavarovanje javne varnosti, reda, zdravja, morale ali človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih oziroma so nujne v demokratični družbi (Movrin, 2008, str. 40).

Država v svobodo vesti ne sme posegati. Od nikogar ne sme posredno ali neposredno zahtevati, da bi sprejel posamezno versko ali drugo prepričanje, ne sme uporabljati prisilnih sredstev niti ponujati posebnih pravic ali ugodnosti glede na pripadnost ali nepripadnost neki veroizpovedi ali drugemu prepričanju. V nasprotnem primeru bi to pomenilo poseg v svobodo vesti ali vere (Movrin, 2008, str. 40).

Versko ali drugo prepričanje je tudi predmet varstva zasebnosti. Sodišče ugotavlja, da je zbiranje podatkov o veroizpovedi ob popisu prebivalstva poseg v pravico do svobode vesti, ne glede na to, da je zakon določil, da ima posameznik pravico odkloniti odgovor na vprašanje o veroizpovedi in določil dolžnost izpraševalca, da posameznika opozori na to pravico. Sodišče ugotavlja, da je tak poseg v zasebnost dopusten, saj je zagotovljeno, da se popisana oseba svobodno opredeli o svoji veroizpovedi in ali bo sploh odgovorila na to vprašanje (Movrin, 2008, str. 40).

Ustava v 46. členu pravico do ugovora vesti opredeljuje kot eno od človekovih pravic. V odločbi št. U-I-48/94 s 25. 5. 1995 je sodišče odločilo, da je ureditev, ki omogoča uveljavljati ugovor vesti vojaški dolžnosti samo nabornikom, ne pa tudi vojakom med služenjem vojaškega roka in vojaškim obveznikom, ki so ta rok že odslužili, neskladna z ustavo (Movrin, 2008, str. 40).

12.1.2 VERSKA SVOBODA IN PRAVICA STARŠEV, DA VZGAJAJO IN IZOBRAŽUJEJO SVOJE OTROKE

V tretjem odstavku 41. člena ustave je opredeljena pravica staršev, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok

glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja (Movrin, 2008, str. 41).

V odločbi št. U-I-92/01 Ustavno sodišče opozarja na ustavne odločbe o pravicah in dolžnostih staršev pri izobraževanju in vzgoji njihovih otrok ter na posebnosti pri uživanju pravic otrok (Movrin, 2008, str. 41).

Pri izvedbi popisa prebivalstva ni ustavno sporno, če starši odgovarjajo na popisovalčevo vprašanje o veroizpovedi svojih otrok, ki so mlajši od 14 let, saj že ustava določa, da otroci uživajo človekove pravice in temeljne svoboščine, torej tudi pravico do svobode vesti, v skladu s svojo starostjo in zrelostjo (56. člen ustave).

Tretji odstavek 41. člena ustave posebej poudarja, da imajo starši pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo, ki naj bo skladna z otrokovo starostjo in zrelostjo (Movrin, 2008, str. 41).

Zreli starši bodo znali vzgajati svoje otroke k samostojnemu razmišljanju brez državne prisile. To velja tudi za versko vzgojo. Sodišče nadaljuje, da je razmišljanje, ki apriorno postavlja vprašanje veroizpovedi kot vzrok za družinska razhajanja, odraz netolerantnega odnosa do tega vprašanja (Movrin, 2008, str. 41).

12.1.3 SVOBODA VEROIZPOVEDI IN JAVNA ŠOLA

V odločbi U-I-68/98 sodišče opozarja, da ustava zavezuje državo spoštovati njihova verska prepričanja tudi na področju šole. Podobno 2. člen 1. Protokola k Evropski konvenciji o človekovih pravicah določa, da mora država pri izvajanju svojih nalog na področju vzgoje in izobraževanja spoštovati pravico staršev, da zagotovijo vzgojo in izobraževanje v sklopu s svojimi verskimi (in filozofskimi) prepričanji (Movrin, 2008, str. 42).

Država se v šoli ne sme opredeljevati za nobeno vero ali proti njej, izpeljuje sodišče splošno načelo nevtralnosti države do vseh verstev. Pri pouku se mora izogniti vsaki indoktrinaciji in paziti, da vse informacije daje objektivno, kritično in pluralno, sklene sodišče. Negativen vidik verske svobode državi prepoveduje siliti drugače verne ali neverne v posamezno vero ali posamezne verske vsebine predpisati kot obvezne za vse učence. Negativna verska svoboda tako državi nalaga tudi dolžnosti, da pri pouku v javni oziroma državni šoli prepreči prevlado ene vere nad drugo, meni sodišče (Movrin, 2008, str. 42).

Odločba presoja dopustnost konfesionalne dejavnosti v javni šoli z vidika načela ločitve države in verskih skupnosti (Movrin, 2008, str. 42).

Država je zavezana k nevtralnosti, tolerantnosti in nemisijonarskemu delovanju. V šolstvu verske vsebine ne morejo biti del javnega pouka, niti del pouka v javni šoli niti del poučevanja v okviru javne službe, ki jo opravlja šola. Enako velja za šole s koncesijo.

Koncesija predstavlja podelitev pooblastila za opravljanje dejavnosti, katere opravljanje zagotavlja država v javnem interesu, ter jo v celoti financira. Zato morajo za njeno opravljanje veljati enaki pogoji, kot če javno službo opravlja neposredno od države (Movrin, 2008, str. 42).

Načelo ločitve države in verskih skupnosti ter s tem tudi nevtralnost države mora biti v javnih vrtcih in šolah izpeljano najbolj dosledno ter strogo. Javni vrtci in šole so po svoji naravi javne (državne) institucije, financira pa jih država. Torej so javni vrtci in šole kot taki v bistvu simboli, ki državo predstavljajo navzven in jo delajo spoznavno posamezniku. Vendar pa je zunaj opravljanja javne službe konfesionalna dejavnost dopustna v vrtcih in šolah s koncesijo. Pri koncesiji se pridevnik »javni« ne nanaša na institucijo kot prostor niti na celotno dejavnost, temveč samo na tisti del dejavnosti, ki ga država financira kot izvajanje javnoveljavnih programov (Movrin, 2008, str. 42).

Nekaj blažjih sredstev za zagotovitev negativnega vidika svobode vere: prepoved obveznega obiskovanja verskega pouka; verski pouk je organiziran pred začetkom ali po koncu pouka, tako da lahko učenci, ki se verskega pouka ne želijo udeležiti, nemoteno odidejo domov (Movrin, 2008, str. 42).

12.1.4 SVOBODA IZOBRAŽEVANJA IN VERSKE SKUPNOSTI

Ustava v 57. členu določa, da je izobraževanje svobodno. Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev. Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Organiziranje in izvajanje izobraževalne dejavnosti sta eno značilnih področij delovanja verskih skupnosti (Movrin, 2008, str. 45).

Iz 57. člena ustave izhaja obveznost države, da ustvari potreben pravni okvir za ustanovitev in delovanje zasebnih šol in da priznava javno veljavnost izobrazbe, pridobljene v zasebnih šolah (Movrin, 2008, str. 45).

Stališče pobudnika postopka za oceno ustavnosti, da so starši otrok, ki pošljejo otroke v zasebne šole in morajo plačevati šolnino, v neenakopravnem položaju v primerjavi s tistimi, katerih otroci obiskujejo javne šole, pa sodišče zavrača. Zakonodajalčeva odločitev, da država financira v celoti le javne šole, v katere lahko vpišejo svoje otroke vsi starši, je po mnenju sodišča v polju njegove presoje in zato ni v nasprotju z ustavo, ne glede na omenjeno ustavno določbo, da je osnovnošolsko izobraževanje obvezno in se financira iz javnih sredstev (Movrin, 2008, str. 45).

Verske skupnosti lahko ustanavljajo izobraževalne in vzgojne ustanove, dijaške in študentske domove ter druge podobne ustanove ter v njih svobodno izvršujejo izobraževalno in vzgojno dejavnost po lastnih statutih v skladu z ustavnim in pravnim redom Republike Slovenije.

Temeljni zakon s področja izobraževanja, tj. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in

izobraževanja uvaja ločitev na javne in zasebne institucije. Tudi zasebne izobraževalne ustanove lahko izvajajo javno priznane izobraževalne programe. Njihova spričevala so priznana kot javne listine, če izpolnjujejo z zakonom določene pogoje glede strokovnih delavcev, prostorov, opreme, ki so predpisane za javne šole (Prepeluh, 2000).

12.1.5 LOČITEV DRŽAVE IN VERSKIH SKUPNOSTI

Med splošnimi določbami ustave je v 7. členu tudi načelo laičnosti države: država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

Sodišče opozarja, da so v sistemu ločitve države in verskih skupnosti cerkvene organizacije in ustanove vezane na državno pravo in so tudi glede pravne osebnosti odvisne od državnih predpisov (Movrin, 2008, str. 47).

Sodišče razčlenjuje tudi elemente načela ločitve države in verskih skupnosti: sem spada predvsem avtonomija verskih skupnosti, sekularizacija javnega življenja in nevtralnost države v odnosu do verskih skupnosti. Religiozno in svetovnonazorsko nevtralna država je torej nepristranska, vere in drugih svetovnih nazorov ne podpira in jih tudi ne ovira (Movrin, 2008, str. 47).

Na podlagi splošnega načela o ločitvi države in verskih skupnosti je država zavezana k nevtralnosti, tolerantnosti in nemisijonarskemu delovanju. Poudarjena je nevtralnost države do vseh verstev, s katerimi se ne sme poistovetiti (Movrin, 2008, str. 47).

Nihče nima pravice zahtevati državne podpore pri izražanju vere. Država mora biti nevtralna do vseh verstev, pri čemer ni pomembno število pripadnikov posamezne vere.

Država nima obveznosti za podpiranje in pospeševanje delovanja verskih skupnosti. Načelo o ločitvi države in verskih skupnosti pa ne pomeni, da sta vsakršna podpora in pomoč izključeni pod pogojem zagotovitve enakopravnosti vseh verskih skupnosti (Movrin, 2008, str. 47).

Država se ne veže na nobeno veroizpoved, nobeni veri ne daje položaja državne vere in nima svojega svetovnega nazora. To torej pomeni, da se država pri urejanju zadev iz svoje pristojnosti ne more poistovetiti s posamezno veroizpovedjo in zato tudi ne more biti vezana na stališča ene od veroizpovedi. Država lahko razvija skupne državljske vrednote, predvsem tiste, ki omogočajo skupno življenje ljudi z različnimi vrednotami. To so vrednote, zapisane v mednarodnih instrumentih kot temeljne vrednote in človekove pravice (Movrin, 2008, str. 47).

Nevtralnost države do vseh ver in drugih prepričanj tudi pomeni, da država ne spodbuja ali prepoveduje nobenih ideoloških nazorov in da posameznikom na tem področju zagotavlja svobodno individualno in skupinsko delovanje (Movrin, 2008, str. 47).

Načelo o ločitvi države in verskih skupnosti, vključeno v načelo demokratične ureditve (1. člen ustave), ki varuje človekove pravice in temeljne svoboščine (1. odstavek 5. člena ustave), zagotavlja verskim skupnostim popolnoma svobodno delovanje na njihovem verskem področju. Hkrati pa tudi preprečuje vsakršno širitev državnih pristojnosti na zadeve, ki so izključno verske narave ali spadajo v notranje zadeve verskih skupnosti (2. odstavek 7. člena ustave).

Načelo o ločitvi države in verskih skupnosti ne preprečuje verskim skupnostim opravljanja dejavnosti na različnih področjih družbenega življenja, npr. vzgojne, dobrodelne, socialne, zdravstvene, gospodarske dejavnosti (Movrin, 2008, str. 48).

Ugotovitve Ustavnega sodišča, ki se sicer v okviru analize sporazuma nanašajo posebej na Katoliško Cerkev, so v splošnem relevantne za vse verske skupnosti (Movrin, 2008, str. 48).

Pri ugotavljanju ustavnosti sporazuma sodišče ugotavlja, da Katoliška Cerkev ne deluje zgolj na področju verskih zadev, temveč tudi na drugih področjih družbenega življenja, na katerih ima svoje pristojnosti država. Na podlagi analize sporazuma sodišče sklepa, da bi Katoliška Cerkev pri svojem delovanju na t. i. mešanih področjih spoštovala pravni red Republike Slovenije (Movrin, 2008, str. 48).

13 ZAKLJUČEK

Verska svoboda je danes univerzalno priznana človekova pravica, ki je urejena v številnih mednarodnih dokumentih. Med najpomembnejšimi sta Splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948 in Evropska konvencija o človekovih pravicah iz leta 1950. Podobno slovenska ustava zagotavlja svobodo izpovedovanja vere in drugih opredelitev. Ustava v vseh okoliščinah prepoveduje razveljavitev ali omejitve verske svobode in jo tako postavlja ob bok nekaterim drugim pravicam, kot sta pravica do življenja in prepoved mučenja (Šturm, 2008, str. 10).

Vendar pravo samo po sebi ne more zagotoviti vseh pogojev, ki so potrebni za njegovo uresničevanje. Tudi ustavne norme so samo črka na papirju, če ni razvita ustrezna pravna kultura in če naslovniki pravnih norm ne sprejemajo vrednot, na katerih je ustava utemeljena. Sobivanje je mogoče le na podlagi medsebojnega spoštovanja in dejanskega priznavanja dostojanstva vseh, tudi drugače mislečih in drugače verujočih (Šturm, 2008, str. 10).

Velike svetovne verske tradicije si prizadevajo za osmišljanje človekovega bivanja in z opravljanjem kulturnih, vzgojnih, izobraževalnih, solidarnostnih, karitativnih in drugih dejavnosti pomembno prispevajo k blaginji vseh državljanov. Cerkve in druge verske skupnosti lahko pomembno prispevajo h krepitvi tistih prepričanj, na katerih temelji svobodna demokratična družba (Šturm, 2008, str. 10).

Republika Slovenija je po osamosvojitvi postavila temelje verski svobodi s sprejetjem ustave konec leta 1991. Ustavnim načelom so dali vsebino odločbe Ustavnega sodišča, sklenjeni sporazumi, v največji meri pa leta 2007 sprejet Zakon o verski svobodi. Republika Slovenija spoštuje zavezujoče mednarodne akte s področja človekovih pravic, po včlanitvi v zvezo Nato in Evropsko unijo pa tudi skupne vrednote zveze in pravo Evropske unije (Čepar, 2008).

Preko preučevanja Zakona o verski svobodi ter prebiranju člankov na to temo sem zasledila, da vse prijavljene verske skupnosti niso zadovoljne z delovanjem Urada za verske skupnosti. Dve manjši verski skupnosti sta sklicali tiskovno konferenco, na kateri sta javnost obvestili o nedelovanju Urada za verske skupnosti. Izkazalo se je, da je na odgovor vladnega organa čakalo kar deset religijskih skupin, ki so po takrat veljavnem zakonu prijavile svoje delovanje, pristojni organ pa jim na to mesece ni odgovoril.

Tudi Zakon o verski svobodi naj bi bil problematičen, saj naj bi bil diskriminatoren do manjših verskih skupnosti. Postavljal naj bi previsoke pogoje za registracijo in s tem onemogočil pridobitev ustreznega formalnega statusa.

Religije so kot dejavniki vpletene v razne razdruževalne, nasprotovalne in povezovalne ter

zbliževalne družbene procese. Številni sodobni svetovni konflikti in problemi so povezani z religijo. Včasih je le navidezen dejavnik pomembnih družbenih dogajanj, včasih pa je le videz, da ni pomembno udeležena.

Pojavljajo se sociološka razmišljanja o tem, da utegne biti v prihodnosti religijski dejavnik, kot je bil že marsikdaj v preteklosti, vpleten celo v medcivilizacijske konflikte (Smrke, 2000).

Če je svet nastal tako, kot nam razlagajo znanstveniki, človek poskuša preživeti življenje tako, da ničesar ne obžaluje, pri čemer se ne ozira na sočloveka. Tako ali tako nas po smrti nič več ne čaka. V tem primeru ne bi bilo nobene človečnosti, človek pa bi se osredotočil samo na materialne stvari.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. BENEDIK, Metod (2002). *Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju*. Družina, Ljubljana.
2. BOŽOVIČ, Božo (2010). *Religija v javnih šolah, primerjava veljavne zakonodaje v državah EU in ZDA*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
3. ČEPAR, Drago (2008). *Država in vera v Sloveniji*. Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ljubljana.
4. ČEPAR, Drago, IVANC, Blaž (2008). *Legal Aspects of religious Freedom*, Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ljubljana.
5. KALB, Herbert, POTZ, Richard, SCHINKELE, Brigitte (1996). *Das Kreuz im Klassenzimmer und Gerichtstssaal*. Freidstadt.
6. KUHELJ, Alenka (2004). *Varstvo pravice do zasebnosti veroizpovedi in svobodnega izražanja v pravu Sveta Evrope*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
7. LANGLEY, Myrtle (1993). *World religions*, Lion Publishing, Oxford.
8. MOVRIN, Miha (2008). *Država in vera v Sloveniji*. Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ljubljana.
9. O'CALLAGHAN, Sean (2001). *Vplivna verstva sveta*. Ognjišče, Koper.
10. PARTRIDGE, Christopher (2009). *Verstva sveta*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
11. PREPELUH, Urška (2000). *Svoboda religije in prepričanja ter razmerja med državo in verskimi skupnostmi v Sloveniji; Cerkev in država – pravna ureditev razmerja med državo in cerkvijo* (ur. Šturm L.), Nova revija, Ljubljana.
12. REMOND, Rene (2005). *Religija in družba v Evropi, *cf., Modra zbirka*, Ljubljana.
13. SMRKE, Marjan (2000). *Svetovne religije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
14. ŠALAMUN, Lea (2010). *Pravnopolični vidik zakona o verski svobodi*, Diplomsko delo, Fakulteta za upravo, Ljubljana
15. ŠTURM, Lovro (2000). *Cerkev in država – pravna ureditev razmerja med državo in cerkvijo*. Nova revija, Ljubljana.
16. ŠTURM, Lovro, DRENIK, Simona, PREPELUH, Urška (2004). *Sveto in svetno: pravni vidiki verske svobode*. Mohorjeva družba, Celje.

PRAVNI VIRI

1. (2007) Zakon o verski svobodi (ZVS). Ur. list RS, št. 14/2007, 46/2010, Odl.US: U-I-92/07-23.

SPLETNI VIRI

1. ČRNIČ, Aleš (2008). *Religijska svoboda po slovensko*. Dnevnik.si. Dostopno 27. 9. 2008 na: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042209879.

2. KUHELJ, Alenka (2004). *Križi in rute – Verska svoboda v evropski demokraciji*. Mladina.si. Dostopno 23. 6. 2012 na: <http://www.mladina.si/96711/krizi-in-rute>.
3. Statistični urad Republike Slovenije (2012). Dostopno 15. 6. 2012 na: http://www.stat.si/letopis/2003/04_03/04-06-03.asp?jezik=si.
4. Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (2012). Dostopno 4. 3. 2012 na: www.uvs.gov.si.